

Tarton kulttuurikeskuksen arkkitehtuurikilpailu

Anni Gröndahl

Sanna Marttila

OPINNÄYTETYÖ
Kesäkuu 2023

Rakennusarkkitehdin tutkinto-ohjelma

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Rakennusarkkitehdin koulutusohjelma

GRÖNDAHL, ANNI & MARTTILA, SANNA:
Tarton kulttuurikeskuksen arkkitehtuurikilpailu

Opinnäytetyö 44 sivua, joista liitteitä 12 sivua
Kesäkuu 2023

Opinnäytetyö kuvaa arkkitehtisuunnitelman prosessia ja kehittymistä Tarton kulttuurikeskuksen ideakilpailun suunnittelutyön kautta. Työn tavoitteena on havainnollistaa tekijöiden subjektiivista suunnittelukokemusta ja kuvata luovan suunnitteluprosessin eri vaiheita ja sen kehitykseen vaikuttavia tekijöitä.

Suunnittelupainotteisessa opinnäytetyössä arvioidaan suunnitelman sisältöä ja suunnittelun prosessia. Työn tarkoituksena on havainnollistaa ja reflektoida esimerkinomaisesti arkkitehtuurikilpailun suunnitteluprosessin eri vaiheita ja siitä syntyvää arkkitehtisuunnitelmaa. Työssä analysoidaan itsereflektoinnin avulla kehitetyn suunnitelman ja annetun kilpailuohjelman tarkoituksenmukaisuutta sekä arvioidaan molempien toimivuutta ja vaikutuksia ammatillisessa asiayhteydessä.

Professori Kevin Lynchin tutkimusten tuloksia käytettiin Tarton kulttuurikeskuksen arkkitehtuurikilpailun lopullisen kilpailuehdotuksen tukena. Lynchin tutkimukset osoittavat, miten kukin ihminen rakentaa mielikuvansa kaupunkiympäristöstä.

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Construction Architecture

GRÖNDAHL, ANNI & MARTTILA, SANNA:
Tartu Downtown Cultural Centre Architecture Competition

Bachelor's thesis 44 pages, appendices 12 pages
June 2023

This thesis describes the process of producing the architectural plan for the architecture competition of the Tartu Downtown Cultural Centre. The aim of the work is to illustrate the subjective design experience of the authors and to describe the different stages of the creative design process and the factors influencing its development.

In this design-oriented thesis both the content of the plan and the design process are assessed based on the illustrations and reflective analyses. Self-reflection is used in analysing the functionality of the developed plan and the given competition programme and their impacts in a professional context.

The results of Professor Kevin Lynch's studies were used to support the outcome of the final competition proposal for the Tartu Downtown Cultural Centre Architecture Competition. The outcome of the studies demonstrates how people perceive a city using Lynch's theories.

Key words: cultural centre, architecture competition, Tartu

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	7
2	IDEAKILPAILUN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET	8
2.1	Suunnittelualueen taustat.....	8
2.1.1	Kilpailualue	8
2.1.2	Tarton väestö	11
2.1.3	Alueen historia ja kulttuuriperintö.....	11
2.1.4	Liikenne	13
2.1.5	Luonnonympäristö	15
2.2	Arkkitehtuurikilpailun taustat ja tavoitteet	16
2.2.1	Yleiset tavoitteet	16
2.2.2	Toiminnot.....	17
2.2.3	Ympäristönäkökohdat.....	18
3	ARKKITEHTISUUNNITELMAN PROSESSI	19
3.1	Kilpailualueen analyysi.....	19
3.1.1	Vierailu kilpailun suunnittelualueella ja sen taustat.....	19
3.1.2	Toiminnallinen ympäristö.....	20
3.1.3	Fyysinen ympäristö.....	21
3.1.4	Aistiympäristö	23
3.1.5	Merkitysympäristö.....	25
3.2	Visiot	27
3.2.1	Kaupunkikuva	27
3.2.2	Kevin Lynchin teoria kaupunkikuvan muodostumisesta	27
3.3	Luonnosvaihe.....	29
3.4	Suunnittelu- ja mallinnusvaihe	31
3.5	Lopullisen kilpailuaineiston työstö	32
4	KEHITETTY SUUNNITELMA	33
4.1	Agora	33
4.2	Kaupunkisuunnitelman rakenne ja toiminnot.....	33
4.3	Maisema-arkkitehtuuri.....	34
4.4	Katupoikkileikkaukset.....	35
4.4.1	Küüni-katu	35
4.4.2	Jokiranta Emajoen varrella	36
4.5	Arkkitehtuuri	36
4.6	Rakenneratkaisut	37
4.7	Julkisivumateriaalit	37
4.8	Tekniset ratkaisut ja energiatehokkuus	38

4.9 Toiminnot	38
4.10 Tilasuunnittelu	38
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	41
5.1 Kilpailun järjestelyt	41
5.2 Kilpailuohjelman analysointi	41
5.3 Kilpailutyön arviointi ja johtopäätökset	42
LÄHTEET	44
LIITTEET	45
Liite 1. Kilpailuehdotus	45

ERITYISSANASTO

Amorfinen

Muodoton, rakenteeton

Bastionijärjestelmä

Bastionijärjestelmä on 1500-luvun alussa Italiassa kehitetty linnoitusjärjestelmä, joka korvasi keskiaikaiset tykistöllä käytävään sodankäyntiin soveltumattomat linnat.

Biologinen monimuotoisuus

Ekosysteemien, lajien ja geenien kirjo maailmassa tai tietyssä luontotyyppissä.

Bulevardi

Puistokatu, jossa on keskimmäisenä ajoradat, sen reunoilla on puurivistö ja reunimmaisina jalankulkuväylät.

1 JOHDANTO

Tarton kaupunginhallitus avasi tammikuussa 2023 yhteistyössä Viron arkkitehti-liiton kanssa kansainvälisen arkkitehtuurikilpailun tulevasta Tarton kulttuurikeskuksesta. Arkkitehtuurikilpailun 4,6 ha:n kokoinen suunnittelualue sijaitsee Tarton, Viron toiseksi suurimman kaupungin, keskustassa ja Emajoen varrella. Alue sijoittuu Keskuspuistoon paikallisen yliopiston läheisyyteen.

Kilpailun tavoitteena on löytää tulevalle rakennukselle sekä sitä ympäröivälle kaupunkitalalle paras arkkitehtoninen ratkaisu. Ehdotuksen tulee olla yhteensopiva alkuperäisen rakennuskannan kanssa ja luoda yhtenäinen kaupunkiympäristön kokonaisuus Emajoen varrelle.

Suunnittelutehtävänä on laatia tarvittavat dokumentit monitoimiselle kooltaan merkittävälle rakennukselle, joka pitää sisällään muun muassa kirjaston, museon, tapahtumakeskuksen ja elokuvateatterin toimintoja. Keskuspuiston viheralueen supistumista pyritään kompensoimaan lisäämällä sen biologista monimuotoisuutta. Puistoon suunniteltujen aktiviteettien tulee tukea kulttuurikeskuksen toimintoja. Sekä rakennus että julkiset ulko- ja sisätilat tulee suunnitella ihmiselle miellyttävässä mittakaavassa.

Tarton keskustan uuden kulttuurikeskuksen suunnittelukilpailussa päätavoitteenamme oli luoda paikka ihmisille. Visiomme on, että kulttuurikeskus ja sen ympäristö palvelevat paitsi miljoonia vuosittaisia kävijöitä myös paikallisten julkisena olohuoneena. Kilpailualueen suunnittelun ansiosta alueen esteettömyys paransi ja siitä tulisi kaupungin rakastetuin paikka kokoontumisille, tapahtumille, hyvinvoinnille ja nautiskelulle.

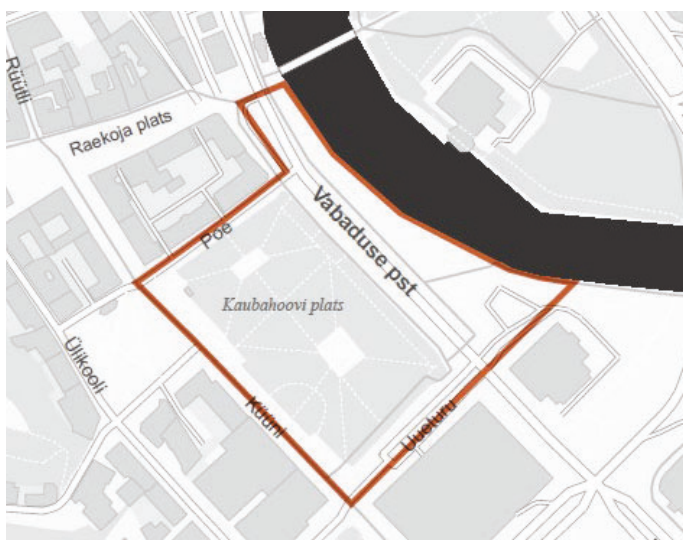
Uusi suunnitelma pyrkii tekemään Vabaduse Avenuesta vihreämmän, vilkkaamman ja paremmin joenrantaan sulautuvan. Se muuttaa myös nykyisen kävelykadun, Küüni-kadun, läpikulkuliikenteen bulevardiksi. Jalankulun parantamiseksi ja ihmisystävällisempien katujen tarjoamiseksi yksityisautoilua rajoitetaan alueella ja nopeusrajoituksia alennetaan.

2 IDEAKILPAILUN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET

2.1 Suunnittelualan taustat

2.1.1 Kilpailualue

Arkkitehtuurikilpailun 4,6 ha kokoinen suunnittelualue sijaitsee Viron toiseksi suurimman kaupungin, Tarton, keskustassa Emajoen (Emajõgi) varrella (KUVIO 1). Osa alueesta sijoittuu vanhan kaupungin kulttuuriperinnön suojelualueelle, jossa on todennäköisesti kaupunginmuurin, vallihaudan ja erilaisten puolustusrakenteiden jäänteitä 1200–1700-luvuilta. (Tartu Downtown Cultural Centre -Kilpailuohjelma 2022, 7).

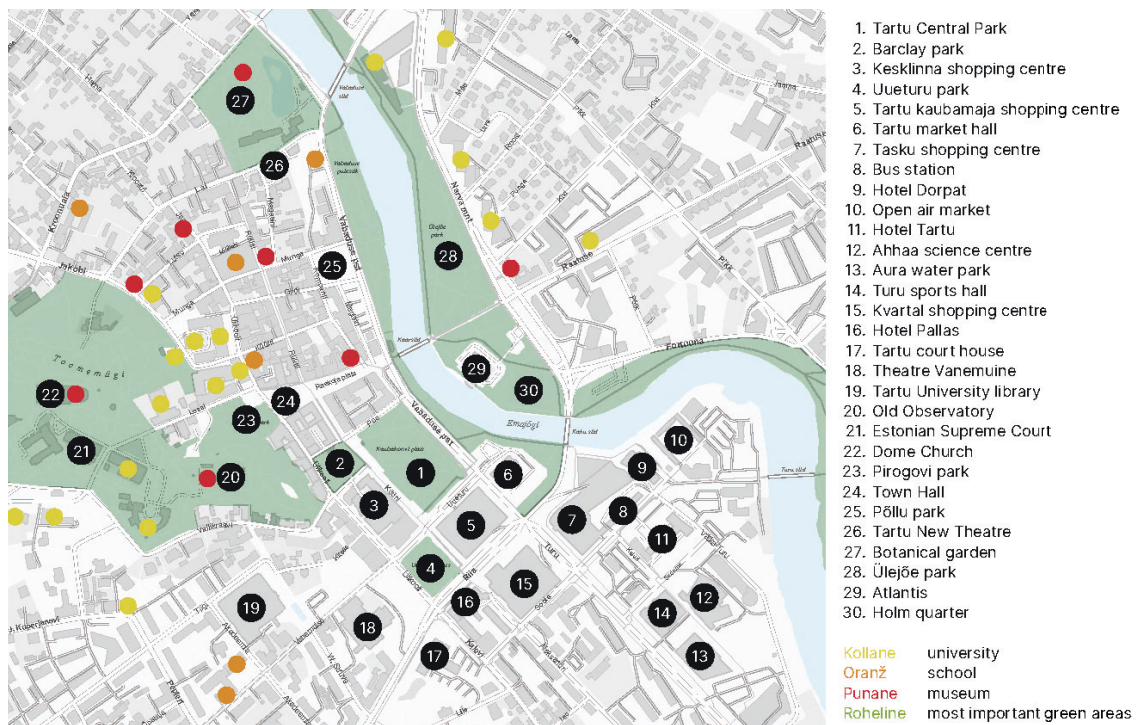
KUVIO 1. Kilpailualueen rajaus. (Tartu Downtown Cultural Centre -Kilpailuohjelma 2022, 3).

Suunnittelualueelle etsitään kattavaa suunnitelmaa Kõnni-kadulta Emajõeelle saakka ja Tarton ostoskeskuksesta Pöe kadulle, jota rajaa Vabaduse-katu ja Kaarisilta. Arkkitehtuurikilpailuun kuuluvat seuraavat tontit: Vanamuise tn 1, Pöe-katu T1, Vabaduse Avenue T1, osa Vabaduse Avenue 1 c, Uueturu-katu T1, Vabaduse Avenue 1 a ja osa Kõnni-kadulta T1. (Tartu Downtown Cultural Centre -Kilpailuohjelma 2022, 7).

Katualueiden lisäksi suunnittelualue koostuu Keskuspuistosta (jota rajaavat lehmuspui rivistöt) leikkipuistosta, Emajoen rantaviivasta ja ympäröivästä liikenne- ja pysäköintialueista (KUVA 1). Kilpailualuetta on tarkoitus kehittää, säilyttäen ranta-alueen kolme kahvilaa, R-kioski ja julkinen käymälä Kööri-kadun varrella. (Tartu Downtown Cultural Centre -Kilpailuohjelma 2022, 7).

KUVA 1. Drone-kuva kilpailualueesta elokuussa 2021. (Tartu Downtown Cultural Centre -Kilpailuohjelma 2022, Annex 9, 05 Tiit Grihin).

KUVIO 2. Kilpailualueita ympäröivät kohteet. (Tartu Downtown Cultural Centre -Kilpailuohjelma 2022, 8).

Idässä kilpailualueita rajaavat kauppahalli pysäköintialueineen sekä Tarton tavaratalo (KUVIO 2). Suunnittelualueen läheisyydessä sijaitsevat myös kaksi ostoskeskusta, Tasku ja Kvartal. Ostoskeskusten vierestä löytyvät linja-autoasema, hotelli ja Tarton tori. Kilpailualueita ympäröivät myös lukuisat tapahtumakohteet, kuten Uueturu-puistoa vastapäätä Vanemuinen-teatteri, paljon kahviloita ja ravintoloita sekä tanssiakatemia. (Tartu Downtown Cultural Centre -Kilpailuohjelma 2022, 7).

Suunnittelualueen viihtyisyyttä Emajoen rantaviiva-alueella on parannettu useaan otteeseen, mutta se vaatii vielä jatkokehitystä. Tällä hetkellä joentörmää reunustavat vilkkaat ajoväylät. Vabaduse Avenuesta on tehty kolmena vuotena peräkkäin väliaikainen kokeilu, jossa se muutettiin miellyttäväksi katutilaksi jalankulkijoille (KUVA 2). Kokeilussa alueesta tuli ajanvieton ja aktiviteettien alue, joka samalla yhdisti rantaviivan ja keskusta-alueen paremmin toisiinsa. (Tartu Downtown Cultural Centre -Kilpailuohjelma 2022, 7).

KUVA 2. Vabaduse Avenuen tilakokeilu heinäkuussa 2021. (Tartu Downtown Cultural Centre -Kilpailuohjelma 2022, Annex 9, 03 Silver Gutmann)

2.1.2 Tarton väestö

Tarton alue (154 km²) koostuu 18 kaupunginosasta ja on Viron toiseksi väkirikkain kaupunki. Vuonna 2022 väkiluku oli 96 548, josta 6 465 asui keskustassa. Prosentuaalisesti noin 7 % Tarton kokonaisväestöstä asuu sen keskustassa. (Tartu Downtown Cultural Centre -Kilpailuohjelma 2022, 8).

Kuten monessa muussakin eurooppalaisessa kaupungissa, väestön väheneminen ja vanhentuminen on iso ongelma Tarton kaupungin tulevaisuuden kehitystrategiaa ajatellen. On ennustettu, että vuoteen 2040 mennessä yli 65-vuotiaiden asukkaiden määrä nousisi jopa 9,4 % verrattuna vuoteen 2020. Tarton kaupunki pyrkii tarjoamaan kaiken ikäisille asukkailleen palveluita ja aktiivisia kaupunkitiloja edistääkseen keskustan väkiluvun kasvua. Kaupungin pyrkimyksenä on myös tukea pieniä, paikallisia yrityksiä. (Tartu Downtown Cultural Centre -Kilpailuohjelma 2022, 8).

2.1.3 Alueen historia ja kulttuuriperintö

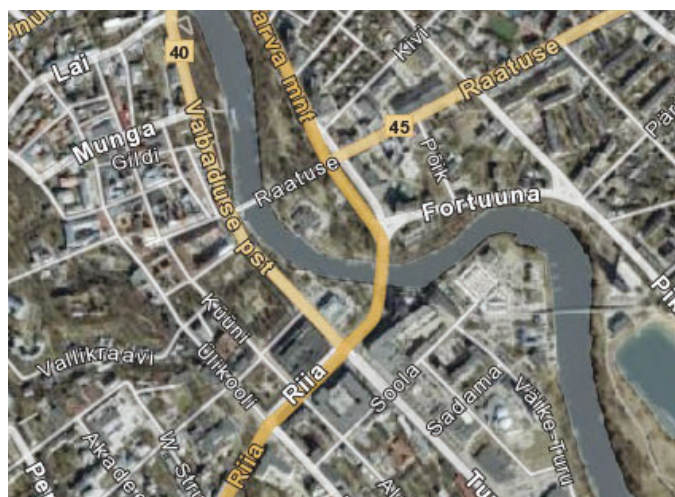
Kilpailualueen historia on hyvin vaiherikas heijastaen suuria maailmantapahtumia. Alueen arkkitehtuuri on kärsinyt suurpalosta, Neuvostoliiton vallan ajasta sekä toisen maailmansodan aiheuttamista tuhoista. Alueen alkuperäiset, puiset rakennukset on purettu ja korvattu kivrakennuksilla. (Tartu Downtown Cultural Centre -Kilpailuohjelma 2022, 9).

Kulttuuriperinnön näkökulmasta, alueen arvokkaimmat jäänteet löytyvät maan alta. Näihin lukeutuvat osittain säilyneet Tarton keskiaikaisen kaupunginmuurin ja joen puoleisen puolustustornin perustukset (KUVIO 3). Rakenteiden säilymistä ei ole vielä pystytty täysin todentamaan. Suurin osa tiedoista perustuu vanhoihin piirustuksiin ja dokumentteihin. (Tartu Downtown Cultural Centre -Kilpailuohjelma 2022, 14).

Mikäli rakentamista suunnitellaan muualle kuin sallitulle vyöhykkeelle, tulee kaivauksissa dokumentoida kaikki löydetty arkeologiset kohteet sekä välttää rakentamista keskiaikaisen linnoituksen läheisyyteen. On tärkeää turvata historiallisten kohteiden säilyminen tuleville sukupolville. (Tartu Downtown Cultural Centre -Kilpailuohjelma 2022, 27–28).

2.1.4 Liikenne

Suunnittelualan liikenneyhteydet palvelevat tällä hetkellä parhaiten yksityistä autoliikennettä ja joukkoliikennettä. Vabaduse-katu, jonka ajoväylän leveys on 19 metriä, jakaa tällä hetkellä kilpailualueen puiston ja jokirannan erilleen. Tämä vilkas liikenneväylä yhtyy suunnittelualan viereiseen pääkatuun, Riia-katuun, mikä lisää keskusta-alueen meluisuutta (KUVA 3).

KUVA 3. Vabaduse Avenuen ja Riia-kadun liittymä. (X-GI2. Estonian Land Board. Verkkosivu. 8.6.2023. <https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/maainfo>).

Yhdistettyjä kävely- ja pyöräilyreittejä on kilpailualueella runsaasti, mutta erillinen pyöräkaista puuttuu. Tarton keskustan pyöräilyverkostoa ei ole vielä kehitetty, vaikka pyöräliikenteen määrä on kyselyn 'Residents of Tartu and environment 2021' mukaan lisääntynyt. Paikallisten vallitseva pääkulkumuoto on kyselyn mukaan kävely (84 %), jota seuraa autoilu (64 %), pyöräily ja joukkoliikenne (32 %). (Tartu Downtown Cultural Centre -Kilpailuohjelma 2022, 17).

KUVIO 5. Joukkoliikennepysäkit ja reitit Tarton keskustassa. (Tartu Downtown Cultural Centre -Kilpailuohjelma 2022, 18)

Tulevaisuudessa Tarton kaupunki aikoo rajoittaa ja vähentää yksityisautoilua keskustassa ja siten lisätä jalankulkua ja pyöräilyä. Tavoitteena on vähentää Tarton hiilidioksidipäästöjä 40 % vuoteen 2030 mennessä verrattuna vuoteen 2010 sekä olla hiilineutraali vuoteen 2050 mennessä. Nykyisen liikenneverkoston (KUVIO 5) muuttaminen tukee eri liikennemuotoja seuraavassa tärkeysjärjestyksessä: kävely, pyöräily, julkinen liikenne ja yksityisautoilu. Tarton kaupungin tekemässä liikenne-ennusteessa tulevista liikennemuodoista (KUVIO 6) painotetaan myös kävelyä ja pyöräilyä. (Tartu Downtown Cultural Centre -Kilpailuohjelma 2022, 25).

	2003	2008	2009	2013	2018	2030	2040
	45%	41%	36%	28,5%	21,5%	22%	22%
	-	-	4,5%	9%	8%	17%	26%
	25%	22%	31%	21,5%	21,5%	22%	23%
	30%	37%	28,5%	41%	46%	35%	25%
 ...	-	-	-	-	3%	4%	4%
	45%	41%	40,5%	37,5%	29,5%	39%	48%

KUVIO 6. Tarton kaupungin liikenne-ennustus. (Tartu Downtown Cultural Centre -Kilpailuohjelma 2022, 26).

2.1.5 Luonnonympäristö

Maaston korkeus merenpinnasta vaihtelee suunnittelualueella +35...+40 metrin välillä. Pintamaa koostuu moreenista ja hienosta hiekasta viiteen metriin asti, näiden alla on hiekkakiveä. Historiallisten kohteiden peittämiseksi alueelle on tuotu täyttömaata, minkä johdosta maanpinnan korkeus alueella on kohonnut +37...+38 metriin. (Tartu Downtown Cultural Centre -Kilpailuohjelma 2022, 19).

Suunnittelualueen Emajoen rantaviiva kuuluu tulvariskialueeseen. Joen vedenpinnan korkeus on tavallisesti +30,7...+30,81 metriä merenpinnasta, mutta tulva-aikana se voi kohota useilla metreillä. On arvioitu, että joka kymmenes vuosi tulva nostaisi joen vedenpintaa +32,89 metrin korkeuteen, kerran 50 vuodessa +33,37 metriin ja kerran sadassa vuodessa +33,51 metriin. Kilpailualueen maasto on onneksi tarpeeksi jyrkkä, ettei 1,5 metrin vedenpinnan nousu vaikuta olemassa olevan joen leveyteen. Jos joen vedenpinta nousisi 3,5 metriä, levenisi joki 4 metriä, ja neljän metrin nousun jälkeen se levenisi 24 metriä. (Tartu Downtown Cultural Centre -Kilpailuohjelma 2022, 19).

Keskuspuisto (1,9 ha) muodostaa suurimman osan suunnittelualueen viherpinta-alasta (KUVIO 7). Puiston kasvillisuuden vähäinen monimuotoisuus on aiheuttanut alueella luontokatoa. Puistossa ja sen ympärillä kasvavat lehmukset eivät tarjoa tarpeeksi ravintoa tai suojaa eläinlajeille. Keskuspuisto ei täytä tällä hetkellä sen suurta potentiaalia biodiversiteetin kehittäjänä tai monimuotoisena elinympäristönä. (Tartu Downtown Cultural Centre -Kilpailuohjelma 2022, 19).

KUVIO 7. Tarton kaupungin viherpinta alueet. Värit symboloivat eri viheralueiden ryhmiä. (Tartu Downtown Cultural Centre -Kilpailuohjelma 2022, 21).

2.2 Arkkitehtuurikilpailun taustat ja tavoitteet

2.2.1 Yleiset tavoitteet

Arkkitehtuurikilpailun tavoitteena oli suunnitella Tarttoon monialainen kulttuurikeskus. Kilpailulla etsittiin miljööseen sopivaa arkkitehtonista suunnitelmaa, joka muodostaa eheän kokonaisuuden yhdessä Emajoen varrella sijaitsevan kaupunkitilan kanssa. Keskukseen tulee lisätä kulttuurin kulutusta ja toimia kaikille ilmaisenä, julkisena tilana. (Tartu Downtown Cultural Centre -Kilpailuohjelma 2022).

Tavoitteissa painotettiin laatua, idean tuoreutta ja innovatiivisuutta. Pyrkimyksenä on, että rakennus ympäristöineen muodostaa tunnetun maamerkin, joka arkkitehtuurillaan houkuttelee ihmisiä ulkomailta asti. Samoin uusilla tiloilla pyritään lisäämään kansainvälisiä tapahtumia Tartossa. Toisaalta suunnitteluvaatimuksena oli myös ihmisen mittakaavaa, arkkitehtuurin käyttäjäystävällisyys ja rakentamisen taloudellisuus. Tilaohjelman asettamat vaatimukset loivat lähtökohdan suunnittelulle. (Tartu Downtown Cultural Centre -Kilpailuohjelma 2022).

Puisto muodostaa ison osan suunnittelualueesta, minimissään 50 % tontin pinta-alasta. Puistoalueesta tuli suunnitella viihtyisä, monikerroksinen virkistysalue, joka tarjoaa ihmisille erilaisia aktiviteettejä. Liikennettä ja pysäköintiä rajoitetaan alueella. Jalankulkureittejä tullaan vastaavasti lisäämään ja parantamaan. Nämä asiat tuli huomioida myös suunnittelualueen liikennejärjestelyissä. (Tartu Downtown Cultural Centre -Kilpailuohjelma 2022).

Arkkitehtuuri

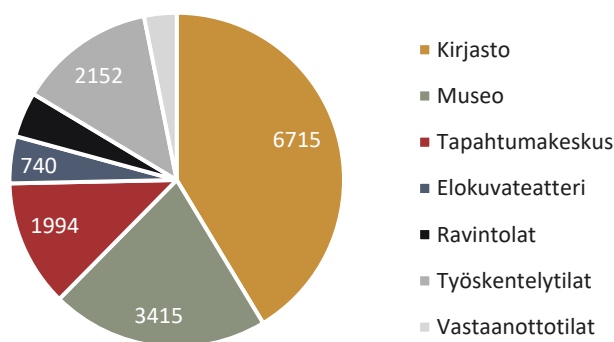
KUVIO 8. Yhteenveto kilpailun tavoitteista.

2.2.2 Toiminnot

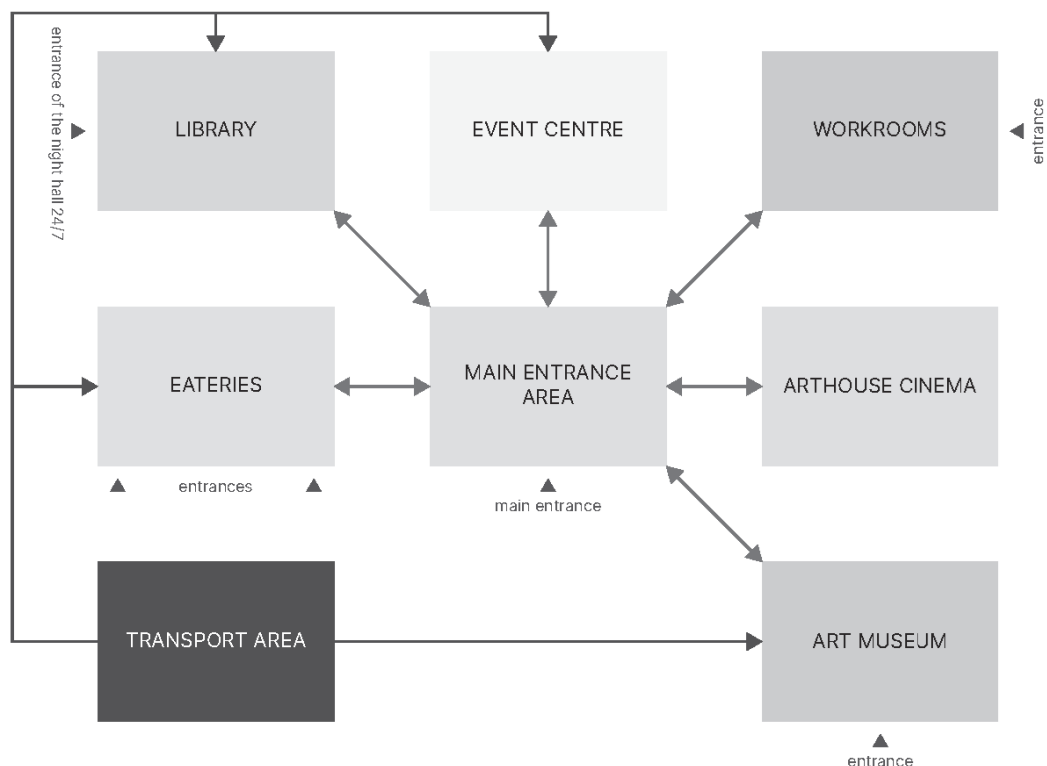
Kulttuurikeskuksen tilaohjelma käsittää kaupunginkirjaston, taidemuseon, tapahtumakeskuksen, elokuvateatterin, työskentelytiloja, kaksi ravintolaa ja monimuotoisen puistoalueen. Mukaan lukien rakennuksen kulkuväylät ja tekniset tilat kulttuurikeskuksen kokonaishuoneala on noin 20 000 m². Tämän lisäksi tilaohjelmaan kuuluvat vielä parkkihallit sekä aputilat, kuten wc-tilat. Suurella keskuksella halutaan luoda yhteyksiä eri kulttuuritoimintojen välille ja lisätä työpaikkoja. (Tartu Downtown Cultural Centre -Kilpailuohjelma 2022).

Kaupunginkirjastolle tulee luoda modernit tilat, jotka ottavat huomioon nykyaikaisen kirjaston vaatimukset. Perinteisen kirjastotoiminnan rinnalle tulee suunnitella aktiivisia tiloja, joissa voi harrastaa esimerkiksi erilaisia käsitöitä. Toimintoja yhdistelemällä kirjaston käyttäjämäärä kasvaa ja siitä muodostuu ihmisten vapaa-ajanviettopaikka. Myös taidemuseon tiloista halutaan modernit ja helposti lähestyttävät. Tilojen on tarkoitus houkutella kansainvälisiä näyttelyitä Tarttoon ja koota eri sukupolvia taiteen äärelle. Tapahtumakeskuksen hallit tulevat toimimaan tiloina konserteille, seminaareille ja erilaisille messuille. Hallien on tarkoitus tuoda lisää tapahtumia alueelle ja taata hyvät puitteet niin yleisölle kuin esiintyjillekin. Ravintolat takaavat, että alueelta löytyvät tarvittavat palvelut. Lounaskahvilan tuli sijaita pääsisääkäynnin yhteydessä. Korkeatasoisempi ravintola kattoterrasseineen tarjoaa palvelua myös kirjaston ollessa suljettuna. Monimuotoinen puisto laajentaa kulttuurikeskuksen toimintaa ulkotiloihin. Emajoen ranta kuului suunnittelualueeseen, ja sen yhteyttä muuhun puistoalueeseen halutaan lisätä osana hanketta.

Toimintojen jakautuminen (m²)

KUVIO 9. Eri toimintojen tavoitteelliset neliömäärät

KUVIO 10. Eri toiminnot ja niiden väliset yhteydet (Tartu Downtown Cultural Centre -Kilpailuohjelma 2022, 31).

2.2.3 Ympäristönäkökohdat

Suunnittelussa tuli ottaa huomioon rakentamisen ja käytön aikaiset ympäristövaikutukset. Kilpailuohjelmassa kannustettiin suosimaan ekologisia ja kestäviä materiaaleja. Toiveena oli paikallisten materiaalien käyttö. Puuta suositeltiin rakennusmateriaaliksi, mutta kuitenkin huomioiden sen soveltuminen erilaisiin käyttökohteisiin. Rakennuksen muotoa, tilankäyttöä ja teknisiä ratkaisuja mietittäessä tuli ottaa huomioon niiden vaikutus energiankulutukseen. Muuntojoustavuus mainittiin yhtenä keinona varautua tuleviin muutoksiin niin ilmaston kuin tilankäytönkin osalta. (Tartu Downtown Cultural Centre -Kilpailuohjelma 2022).

3 ARKKITEHTISUUNNITELMAN PROSESSI

3.1 Kilpailualueen analyysi

3.1.1 Vierailu kilpailun suunnittelualueella ja sen taustat

Kilpailualueen analyysi aloitettiin vierailemalla Tartossa 24–25. helmikuuta 2023. Tarkasteluajankohta ei osunut kaupungin vilkkaimpaan eikä sään puolesta otollimpaan hetkeen, sillä päivät olivat pilvisiä ja sateisia. Keskusta-alueen vilkkaus ei vastannut kilpailuohjelman kesäajan valokuvia, mutta kenttäkäynti antoi meille totuudenmukaisemman kuvan kilpailualueesta ja tietoa alueen talviolosuhteista.

Ensimmäinen huomio suunnittelualueelle saapuessa oli sen väljyys ja rakennusten epäinhimillisen suuri mittakaava. Keskusta-alue oli autojen valtaama, mikä osin selittää suunnittelualueen kolkkoa kaupunkitilan tunnetta. Ihmiset olivat kerääntyneet sisätiloihin läheisiin ostoskeskuksiin, joko suojaan huonolta säältä tai keskustan vilkkaalta autoliikenteeltä. Ostoskeskus Kaubamaja, joka rajasi suunnittelualueita kaakossa, laski myös alueen viihtyisyyttä mahtipontisella arkkitehtuurillaan (KUVA 4).

Kilpailualueen analyysissä hyödynnettiin Emilia Rönkön artikkelia 'Kulttuuriympäristöä koskevan tiedon integroiva malli ja sen soveltaminen maankäytön suunnittelussa' (Rönkkö 2015), missä hän esittelee TRIM-työkalun käyttöä. Artikkelissa hän havainnollistaa, miten TRIM-työkalulla selvitetään kohteen ympäristöarvot ja keskeiset tekijät, jotka luovat siitä omaleimaisen. Kyseisessä työkalussa aluetta tarkastellaan seuraavissa kategorioissa: 1) toiminnallinen ympäristö, 2) fyysinen ympäristö, 3) aistiympäristö, 4) merkitysympäristö. (Rönkkö 2015).

Alueen neljää tarkastelu-kategoriaa Rönkkö luonnehtii sisällöltään seuraavasti: Toiminnallinen kulttuuriympäristö koostuu erilaisista yhteiskunnallisen toiminnan muodoista, kuten elinkeinoista, asumisesta ja palveluista. Toiminnallista kulttuuriympäristöä tulee tarkastella toiminnallisten verkostojen, perus- ja keskustatoimintojen, saavutettavuuden ja liikenneverkostojen avulla.

Fyysisellä ympäristöllä viitataan rakennettuun ympäristöön, jota tulisi kaupunkianalyysissa tarkastella laajasti muun muassa maisemarakenteen, yhtenäisten alueiden, liikenneinfrastruktuurin ja mittakaavan näkökulmista. Aistiympäristö on taas moniasteinen. Sitä tulisi tutkia perusaistien lisäksi myös mielikuvien ja tunteiden kautta. Alueen aistiympäristöä voi siis havainnoida yksilön kaikkien kokemusten avulla. Merkitysympäristön käsitteleminen tapahtuu taas yksilön arvojen pohjalta. Merkitysympäristön tutkiminen on jaettu kuuteen osaan: arkkitehtoniset ja maisemalliset arvot, kulttuurihistoria, sosiaaliset ympäristöt, yhteisöllisyys sekä aktiviteetit. (Rönkkö 2015)

3.1.2 Toiminnallinen ympäristö

Suunnittelualue sijaitsee taajama-alueella Tarton keskustassa, joten sen palvelutarjonta on kohtuullisen kattava. Tarton keskustasta puuttuu kuitenkin toiminnallinen keskipiste, mikä puolestaan on johtanut taajamarakenteen ja palveluiden hajaantumiseen.

Suunnittelualueen tämänhetkisenä tarkoituksena on toimia virkistysalueena, mikä on taas ristiriidassa alueen viereisten toimintojen kanssa. Aluetta rajaavat suuret ostoskeskukset sekä urbaani lähiympäristö eivät sovi yhteen koskemattoman ja kehittämättömän puiston sekä ranta-alueen kanssa.

KUVA 4. Suunnittelualueetta rajaava tavaratalo, Kaubamaja. (Vierailu Tartossa, helmikuu 2023).

Kilpailualueelta ei löydy yritystoimintaa, vaan palvelut sijoittuvat sitä rajaaviin rakennuksiin, kuten kahteen ostoskeskukseen, kauppahalliin sekä asuin- ja liikerakennukseen (KUVA 5), jossa on kivijalkaliikkeitä. Tuleva kulttuurikeskus tukisi siten hyvin keskustan nykyisiä toimintoja elävöittäen samalla keskusta-aluetta ja luoden kaupunkiin siitä puuttuvan, toiminnallisen keskipisteen.

KUVA 5. Asuin- ja liikerakennus Poe-kadun varrella (Vierailu Tartossa, helmikuu 2023).

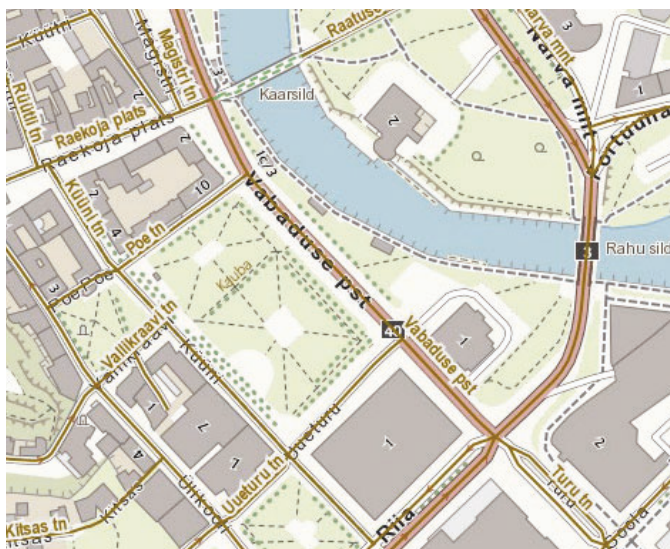
3.1.3 Fyysinen ympäristö

Taajamarakenne Tarton keskustassa on tiivis, mutta paikoitellen hajanainen puistovyöhykkeiden takia. Itse suunnittelualue on rakentamaton, matalia puistokahviloita ja puiston julkista käymälää lukuun ottamatta. Sitä ympäröi tiheä rakennuskanta, joka on noin neljän kerroskorkeuden korkuinen (KUVIO 11).

Suunnittelualueen katutilat jäävät jäsentymättömäksi korkean sekä tiheän puuston takia. Puusto estää pitkät katunäkymät, ja tiheästi istutetut puut luovat alueelle metsäisen tunnelman urbaanin ympäristön sijaan. Lisäksi alueen ainoat rakennukset, puistokahvilat, on sijoitettu pääkatua matalammalle, joelle päin laskevan, jyrkän rinteiden juurelle, mikä hajauttaa rakennuskantaa entisestään.

Kahviloiden sijoitus ei ole optimaalinen, koska ne ovat irrallisia kappaleita eivätkä yhdistä keskusta-aluetta jokirantaan.

Suunnittelualueen katutilojen sekavuutta lisäävät autojen kadunvarsipysäköinti suunnittelualueen molemmissa päissä sekä maanpäällinen autopaikoitus kaupapahallin edessä. Irralliset pysäköintialueet luovat epämiellyttäviä katunäkymiä ja vaikeuttavat jalankulkijoiden liikumista. Ne myös estävät viihtyisän katutilan muodostumisen oleskelulle.

KUVIO 11. Katulittymät suunnittelualueella. (X-GI2. Estonian Land Board. Verkkosivu. 8.6.2023. <https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/maainfo>).

Küüni-kadun muutos autoväylästä kävelykaduksi näkyi paikan päällä vahvemmin kuin kilpailuohjelman asiakirjoista tarkasteltuna. Katuleikkaus koostui vain yhdestä leveästä kävelylväylästä ja kahdesta kapeasta puistokäytävästä (KUVA 6).

KUVA 6. Katunäkymä Küüni-kadulta, Keskuspuisto näkyy oikealla. (Vierailu Tartossa, helmikuu 2023).

Käveleminen Kūūni-kadulla ei ollut miellyttävää, koska katu tuntui autiolta ja liian leveältä kävelykaduksi. Virikkeiden ja kasvillisuuden puute lisäsivät tätä tunnekokemusta. Toisaalta käynti ajoittui talviaikaan, joten katutila voi olla viihtyisämpi kesällä, mutta vuodenaikakaan ei sulje pois sitä tosiasiaa, että ihmisen mitta-kaava on unohtunut tai jätetty huomioimatta katu suunniteltaessa.

3.1.4 Aistiympäristö

Yksi tärkeimmistä syistä Tarton kenttäkäyntiin oli saada mielikuva suunnittelualueesta. On hyvä tutkia ympäristöä tarkemmin ja tehdä omat johtopäätökset alueesta. Mitä tunteita tai ajatuksia se herättää? Ennen toteutuksen aloittamista oli tärkeää tutustua kaupungin tunnelmaan ja henkeen, koska vasta sen jälkeen voi muodostaa käsityksen suunnittelualueen todellisista tarpeista ja tavoitteista.

Ensimmäinen aistillinen ensivaikutelma suunnittelualueen ympäristöstä oli sen meluisuus. Risteävillä pääkaduilla, Vabaduse ja Riia, autoliikenne oli erittäin vilkasta. Nopeusrajoituksista ja liikennevaloista huolimatta alue tuntui todella turvattomalta, koska jalankulkuväylä kulki suoraan kiinni ajoväylässä ilman erotuskaistaa niiden välissä (KUVA 7). Lisäksi ihmiset ajoivat keskustassa reippaasti ylinopeutta, mikä lisäsi jalankulkijan turvattomuuden tunnetta. Kuvainnollisesti ilmaistuna, liikkuminen tuntui samalta kuin kävely kielekkeen reunalla.

KUVA 7. Katunäkymä Vabaduse-kadulta (Vierailu Tartossa, helmikuu 2023).

Viehättävin visuaalinen kokemus suunnittelualueella oli jokinäkymä (KUVA 8). Vaikka jokiranta vaatii paljon jatkokehitystä, on siinä paljon potentiaalia viihtyisäksi kaupunkitilaksi, etenkin kesäaikana. Lisäksi Keskuspuisto oli paikoitellen viihtyisä tiheäkasvuisesta puustosta huolimatta (KUVA 9). Sen keskellä oli valaistu puu, joka loi alueelle tunnelmaa ja valoa muuten pimeänolaiseen maisemaan.

KUVA 8. Katunäkymä Emajoen varrelta. Vasemmalla näkyvät kahvilarakennukset, oikealla Kaarisilta (Vierailu Tartossa, helmikuu 2023).

Mielikuva suunnittelualueesta syntyi subjektiivisen kokemuksen kautta kävellessä alueella. Huomio kiinnittyi siihen, miten autokeskeinen nykyinen kaupunkirakenne on ja miten tämä seikka tekee liikkumisesta hankalaa. Kilpailualue ei tuntunut viihtyisältä ja ihmisen mittakaava puuttui ympäristöstä. Kenttäkäynnin aikana syntyneet negatiiviset tunteet ohjasivat arkkitehtisuunnitelman kulkua merkittäväällä tavalla. Alueen ongelmakohdat oli nyt tunnistettu. Kulttuurikeskuksen suunnittelu lähti eteenpäin, poiketen kilpailuohjelman vaatimuksista juuri tämän vahvan tunnetilan ansiosta, kenttäkäynnin herättämänä.

KUVA 9. Katunäkymä Keskuspuiston Kauba-kadulta (Vierailu Tartossa, helmikuu 2023).

3.1.5 Merkitysympäristö

Suunnittelualue palvelee tällä hetkellä virkistysalueena, eikä sen sosiaalinen tai kulttuurinen merkitys alueelle ole suuri katsojan näkökulmasta. Kilpailualueella ei sijaitse merkittäviä kulttuurisia rakennuksia, jotka mahdollistaisivat yhteisölliset aktiviteetit. Ainoat kulttuurillisesti merkittävät kohteet sijaitsevat maan alla. Ilman kilpailuohjelman kattavaa historiaa alueesta, ei olisi ollut aavistusta siitä, että Tarton keskiaikaisen linnoituksen perustusten jäänteet sijaitsevat suunnittelualueella.

Viereiset ostoskeskukset houkuttelivat ihmisiä sosiaaliseen toimintaan enemmän kuin puisto, jossa on vähän virikkeitä. Kenttäkäynnin aikana leikkipuistoa (KUVA 10) ympäröivä puistoalue tuntui toimivan enemmänkin ihmisten läpikulkureittinä kuin ajanviettopaikana. Viereinen vilkas autoliikenne tekee alueesta epäviihtyisän vuodenajasta riippumatta. Puisto on merkitykseltään vähäinen kaupunkilaisten yhteisöllisyyden näkökulmasta.

KUVA 10. Näkymä Keskuspuiston leikkialueesta (Vierailu Tartossa, helmikuu 2023).

Sen sijaan suunnittelualueen lähellä oli taas monta sekä kulttuurisesti että sosiaalisesti merkittävää rakennusta. Suosituin katutila Tarton keskustassa näytti olevan raatihuoneen edusta (KUVA 11), koska sinne olivat kerääntyneet suurimmat väkijoukot. Katutilan suosiota selittää raatihuoneen ja Raekoja platsin tunnelmalinen valaistus sekä sen aktiivinen ilmapiiri. Raatihuoneen eteen oli sijoitettu luistintrata, joka oli selvästi nuorison suosiossa. Kenttäkäyntimme aikana luistinradalla ei soinut musiikkia, mikä olisi lisännyt alueen tunnelmallisuutta entisestään.

KUVA 11. Katunäkymä raatihuoneesta Raekoja platsilta (Vierailu Tartossa, helmikuu 2023).

3.2 Visiot

3.2.1 Kaupunkikuva

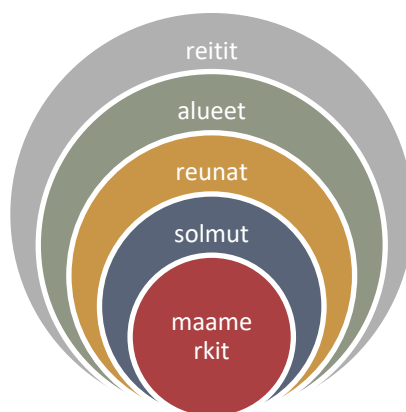
Kenttäkäynnin jälkeen visio Tarton keskustan uudesta kaupunkikuvasta selkeytyi entisestään. Suunnittelun tavoitteeksi tuli luoda alueesta ihmiskeskeisempi sekä arkkitehtuuriltaan että kaupunkirakenteeltaan. Kautta historian kaupunkisuunnittelu on perustunut vallan näyttämiseen ja yksilön alistamiseen. Nykyään pyritään ihmiskeskeisempään suunnitteluun. Kaupunkitila ei koostu vain rakennusten fyysisistä ominaisuuksista vaan myös tavasta, jolla se rakentuu katsojan mielessä.

3.2.2 Kevin Lynchin teoria kaupunkikuvan muodostumisesta

Monet ovat tutkineet kaupunkitilan muutoksia ja kehittämistä, mukaan lukien professori Kevin Lynch, kaupunkisuunnittelija ja kirjailija MIT-yliopistosta. Hän pohtii kirjassaan *The Image of the City* (1960) sitä, miten ihmiset kokevat kaupunkiympäristön ja rakennetun ympäristön mielenkarttojensa perusteella. Lynchin teoria oli aikanaan vallankumouksellinen, koska psykologian käyttö kaupunkisuunnittelussa oli vielä tuohon aikaan vähäistä. Lynchä kiinnosti, miten katsoja havainnoi ja kokee kaupunkiympäristöä. (Lynch 1960)

Lynchin mukaan psykologialla pitäisi olla merkittävämpi rooli kaupunkisuunnittelussa, koska kaupunki muodostuu ihmismielen tietoisuudesta. Lynch havainnollistaa kirjassaan sitä, miten subjektiivista kaupunkiympäristön kokeminen on. Hän kertoo myös, miten jokaisella meistä on oma tapamme rakentaa kuvia muistostamme. Tämän seurauksena jokaisen yksilön visio on erilainen. Visioiden ainutlaatuisuus johtaa Lynchin kertoman mukaan ongelmaan, jossa ihmiset näkevät saman näkymän tai tilan fyysisesti samana, mutta henkisesti muisto on aina henkilökohtainen ja erilainen verrattuna muihin. Lynch päätteli näiden havaintojen perusteella, että kaupunkitilan identiteetti on aina katsojasta riippuvainen, ja siksi sitä ei voida yleistää yhdeksi, yksiselitteiseksi tilaksi, vaan se vaihtelee katsojien ymmärryksen mukaan. (Lynch 1960)

Lynchin mukaan tilojen havainnollistaminen voidaan tehdä käyttämällä viittä elementtiä (KUVIO 12): (1) polut: reitit, joita pitkin ihmiset liikkuvat ympäri kaupunkia, (2) kaupunginosat: alueet, joille on ominaista yhteiset ominaisuudet, (3) reunat: jatkuvuuden rajat ja katkokset, (4) solmut: strategiset suunnan tarkennuspisteet, kuten neliöt ja risteykset, ja lopuksi (5) maamerkit: suunnan strategiset painopisteet kuten neliöt ja risteykset. Näiden viiden elementin perusteella tarkkailija luo henkisen kartan kaupungista, joka toimii oppaana suunnistuksessa tunnetussa tai tuntemattomassa ympäristössä. (Lynch 1960, 47–48)

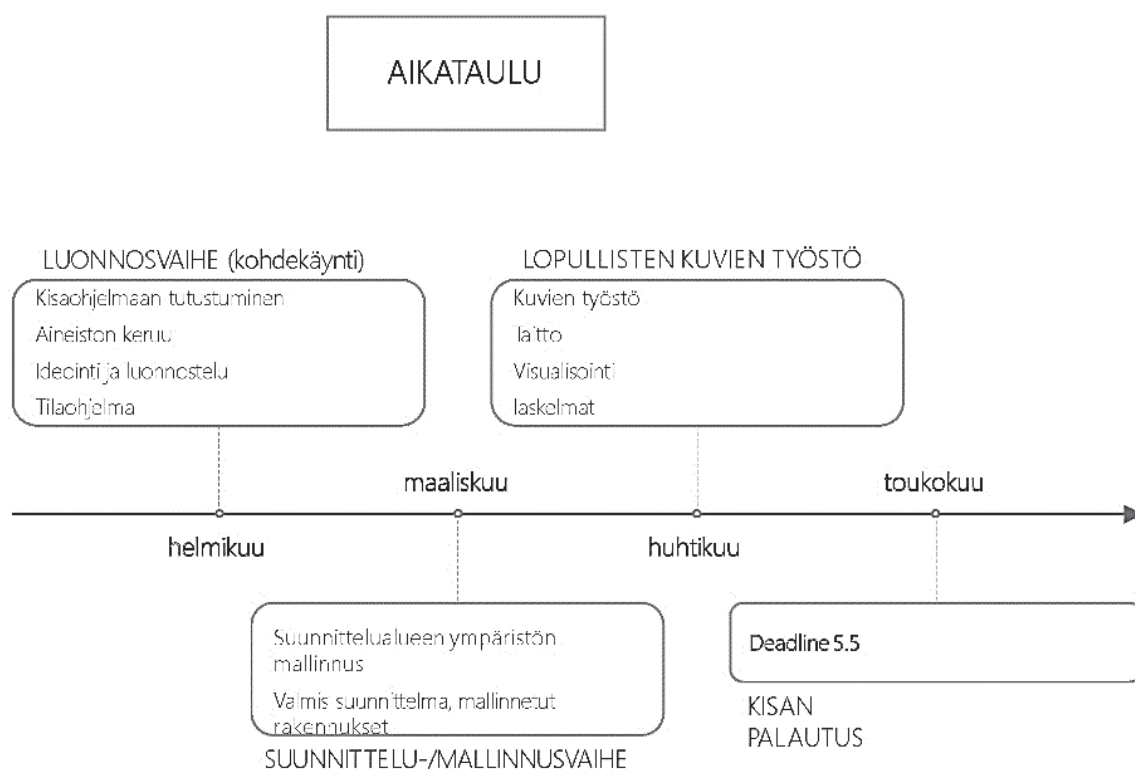

KUVIO 12. Lynchin teoria kaupungin havainnollistamisesta, joka voidaan tehdä käyttämällä viittä elementtiä.

"Image of the City" on 60-luvulla julkaistu, ajaton klassikko, jossa esitetyt havainnot tuntuvat vieläkin tuoreilta. Kirjan avulla oppii ymmärtämään, miten ihmiset havaitsevat, asuvat ja liikkuvat kaupunkiympäristössä. Se osoittaa, että kaupunkitila ei koostu vain sen fyysisistä ominaisuuksista, vaan yhtä lailla sen synnyttämistä mielikuvista. Lynchin tutkimuksia paremman ja ihmisystävällisemmän kaupunkitilan luomisesta on sovellettu uuden kulttuurikeskuksen kilpailuehdotuksessa Tarton keskustaan.

3.3 Luonnosvaihe

Prosessin alussa laadittiin aikataulu, jota hyödynnettiin suunnitteluprosessin aikana (KUVIO 13). Suunnittelu jaettiin kolmeen isompaan kokonaisuuteen, joista ensimmäinen oli luonnosvaihe. Luonnosvaiheeseen kuuluivat myös kilpailualueen analysointi ja visioiden kerääminen.

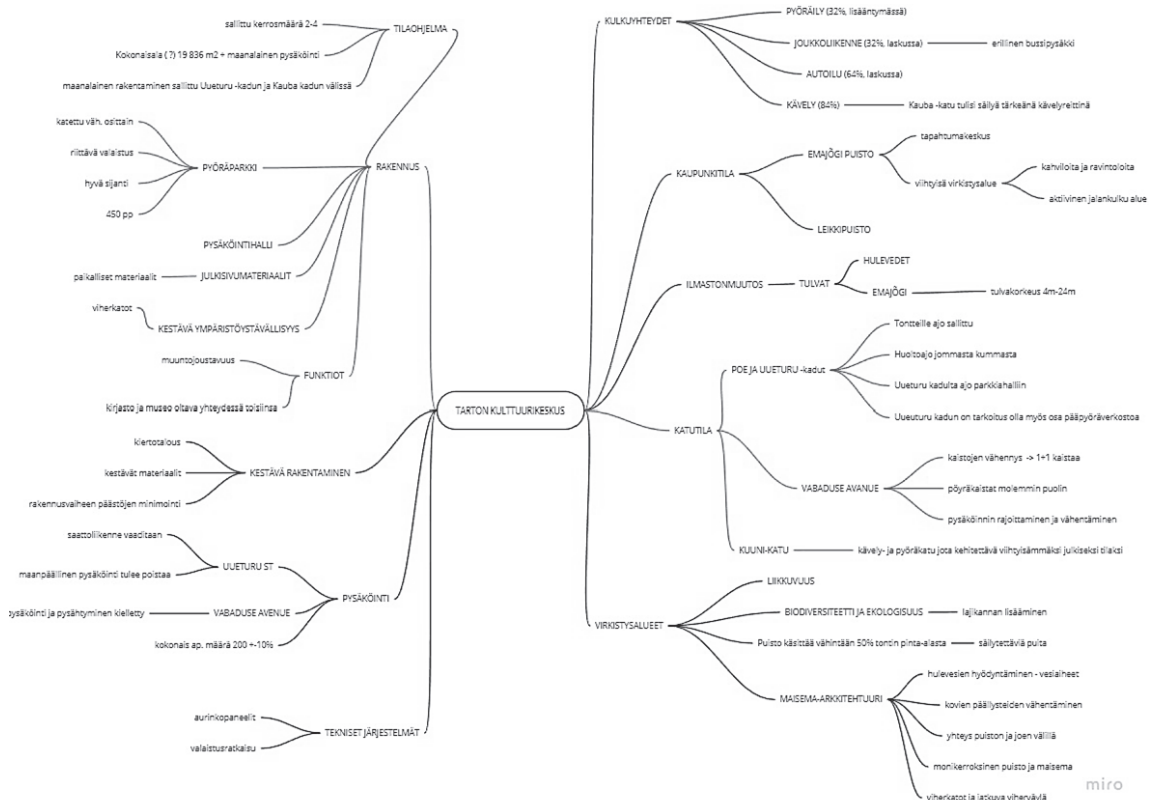

KUVIO 13. Alustava aikataulu (Tammikuu 2023).

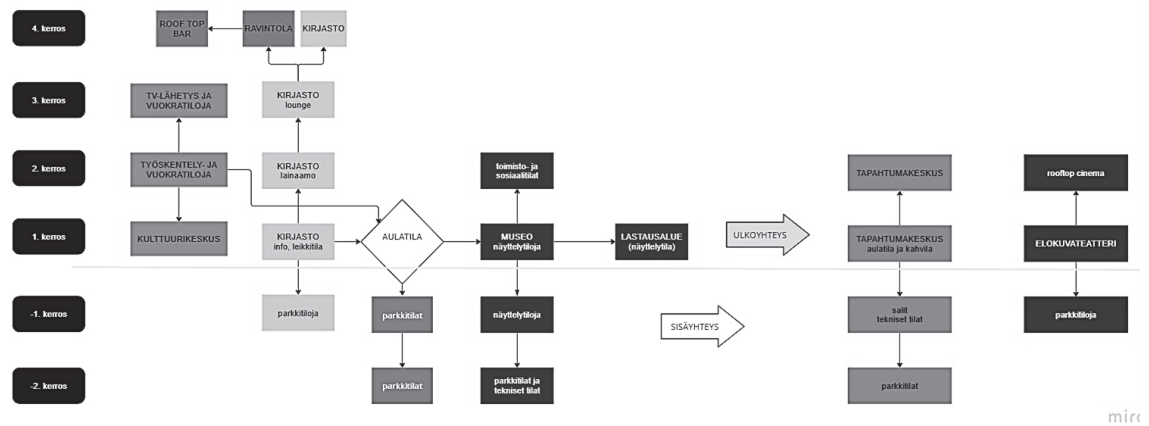
Alueen analysoinnin jälkeen kilpailun pääkohdat ja tavoitteet kerättiin yhteen (KUVIO 14). Näiden pohjalta lähdettiin miettimään toimintojen sijoittelua tontille. Isoimpana haasteena oli Emajoen ranta-alueen yhdistäminen rakennuspaikkaan, koska niiden välissä kulkee vilkasliikenteinen autoväylä. Jo kohdekäynnillä Tartossa oli päätetty siirtää sen liikenne Kүүni -kadulle, joka on ennen kävelykaduksi muuttamista toiminut ajoväylänä. Tällä tavoin liikenne kiertäisi tontin ja yhdistyminen rannan kanssa onnistuisi paremmin.

Vastaavanlaisista referenssikohteista haettiin miellyttäviä elementtejä ja ideoita suunnitteluun. Kun suunta löytyi, alkoi rakennuksen massoittelu. Oikean kokoisten massojen avulla eri toimintoja sijoitettiin suunnittelualueelle. Rakennus päädyttiin jakamaan osiin, jotta ihmisen mittakaava toteutuisi paremmin. Ilmansuuntien huomioiminen aiheutti oman haasteensa. Hienot näkymät Emajoen suuntaan sijaitsevat tontin varjoisalla koillispuolella. Jo massoittelun alkuvaiheessa päädyttiin siihen ratkaisuun, että yksi massa tulee olemaan selvästi muita suurempi ja se tulee sisältämään näyttävän pääsisäänkäynnin.

Ison rakennusmassan paikkaa tontilla haettiin toisaalta ilmansuuntia ja toisaalta jokinäkymiä ajatellen. Kadun siirron vuoksi se sijoitettiin lopulta tontin lounaissivulle, mikä vähentää ajoliikenteen melua ja mahdollistaa jokialueen yhdistymisen luontevasti kulttuurikeskuksen sisäpihaan. Muotokieli hahmottui prosessin edetessä.

KUVIO 14. MINDMAP (Helmikuu 2023).

KUVIO 15. Toimintojen sijoittelua eri kerroksiin ja toisiinsa nähden (Helmikuu 2023).

3.4 Suunnittelu- ja mallinnusvaihe

Kun massat alkoivat löytää muotonsa, siirryttiin varsinaiseen suunnittelu- ja mallinnusvaiheeseen, joka alkoi tilasuunnittelulla. Jo massoittelevaiheessa oli mietitty neliömäärien lisäksi toimintojen jakautuminen eri kerroksiin (KUVIO 15). Tämän vuoksi luonnostellut massat eivät juurikaan muuttuneet myöhemmissä suunnitteluvaiheissa. Samalla mallinnettiin rakennuksia ja ympäristöä. Tilaohjelma oli hyvin tarkkaan mietitty, ja toiminnot oli jaettu selkeisiin kokonaisuuksiin. Haasteena oli tilojen suuri määrä. Tutustuminen tilaohjelmaan vei aikaa, jotta yhteydet eri tilojen ja toimintojen välillä saatiin sujuviksi. Eri käyttäjäryhmien reittien miettiminen ja huoltoliikenteen sujuva järjestäminen olivat nekin iso osa suunnittelua. Tämä vaihe vei ajateltua enemmän aikaa juuri suuren neliömäärän vuoksi.

Rakennuksen ja julkisivun isot linjat muodostuivat jo massoittelevaiheessa. Julkisivun suunnittelu jatkui rinnakkain tilasuunnittelun kanssa. Tilaajan toiveena oli luonnonmateriaalien käyttö. Lasipintojen laajuus ja sulautuminen julkisivuun vaativat paljon miettimistä. Pyrkimyksenä oli yhdistää rakennuksen kolme massaa myös maanpinnalla. Tämän vuoksi yhtenäinen kattopinta suunniteltiin jatkumaan kaikkien rakennusmassojen päällä.

Opinnäytetyöhön kuuluvat ohjaukset vaikuttivat syntyneeseen lopputulokseen. Niistä sai uutta näkökulmaa suunnitteluun, ja ne haastoivat miettimään erilaisia vaihtoehtoja.

3.5 Lopullisen kilpailuaineiston työstö

Rakennus mallinnettiin melko pitkälle, jolloin visualisointi helpottui ja mallia oli helpompi tarkastella. Lopullisten kuvien työstövaihe jäi alkuperäistä suunnitelmaa lyhyemmäksi. Kuvien työstö ja taitto tehtiin viimeisten viikkojen aikana. Kuvien käsittely eri ohjelmilla ja aineiston taittaminen lopulliseen muotoon on iso työ. Kilpailussa korostuvat ehdotuksen visuaaliset ominaisuudet. Piirustusten lisäksi aineistoon kuuluivat monialainen kuvaus tehdyistä ratkaisuihin, hiilidioksidilas-kelma ja arvio kustannuksista. Oman lisänsä kilpailuun toi vaatimus Viron kielisistä loppudokumenteista.

4 KEHITETTY SUUNNITELMA

4.1 Agora

Tarton kulttuurikeskuksen arkkitehtuurikilpailun ehdotuksen muinaiskreikasta tuleva nimi, Agora, symboloi aikanaan paikallisten kokoontumispaikkaa. Historioitsija ja kirjailija Lewis Mumford kuvailee teoksessaan `The City in History` (1961) agoran arkkitehtuuria ja sen kehittymistä. Hänen mukaansa agora oli muotokieltään ensin amorfinen ja epäsäännöllinen. Agora oli ensisijaisesti avoin, julkinen kokoontumistila, mutta myöhemmin sen funktio laajeni festivaali- ja markkinapaikaksi. Agora yhdisti monia eri toimintoja toisiinsa – hallinnon, kaupan, teollisuuden, uskonnon ja sosiaalisen kanssakäymisen – ei ole siis mikään ihme, että aukiota tuli kaupunkien tärkein sekä tunnistettavin elementti antiikin aikakaudella. (Mumford 1961, 149)

Seuraavissa kappaleissa esitellään kootusti kilpailutyömme Agoran keskeisiä suunnitteluratkaisuja kronologisessa järjestyksessä edeten suuresta mittakaavasta aina pienempään.

4.2 Kaupunkisuunnitelman rakenne ja toiminnot

Kulttuurikeskuksen tontti on tällä hetkellä puistoalueena. Toiveena on pystyä säilyttämään osa siitä. Kilpailun järjestäjän ajatus säilytettävistä puista ei tunnu konkariuudessaan realistiselta. Ehdotuksessa säilytettiin puita mahdollisuuksien mukaan, kuitenkin rakentamisen vaatimukset huomioiden. Tontilla sijaitsevat maanalaiset, arkeologiset kohteet, ovat suojeltuja ja sen vuoksi rakennus tuli käytännössä sijoittaa tontin kaakkoispäätyyn. Ehdotuksen kulttuurikeskus sijaitsee Kauba-kadun kaakkoispuolella, ja luoteispuoli jää kokonaan puistoalueeksi.

Küüni-kadusta suunniteltiin bulevardi, jonka ajoliikenne on rajattua. Hitailla ajonepeuksilla ja viherkaistojen sijoittelulla saadaan aikaan miellyttävä, kuitenkin aktiivinen kulkuväylä. Päätös siirtää autoliikenne Kuuni-kadulle mahdollistaa puistoalueen katkeamattoman yhdistämisen Emajögin rantaan ja kehittää jokirantaa

houkuttelevammaksi. Näin myös puiston viheralue jatkuu katkeamattomana jokirantaan saakka. Ranta-alueelle suunniteltiin erilaisia toimintoja, joiden keskiössä on aukio ulkoilmatapahtumille. Tontin läpi kulkee useita kävelyreittejä ranta-alueelle. Kauba-kadulle muodostuu näyttävin kävelyreitti. Kulku alueelle ja rantaan eri suunnista on sujuvaa. Hyvät reitit viheralueineen houkuttelevat ihmisiä ja parantavat alueelle saapumisen kokemusta.

Kulttuurikeskus on neliömäärältään suuri, joten se vie suuren osan tontin kaakkoispuolesta. Päätös jakaa rakennus osiin mahdollistaa ihmisen mittakaavan mukaisen suunnitelman. Rakennusten väliin syntyy viihtyisä sisäpiha, josta myös työn nimi Agora tulee.

Tontin koillispäädyssä kavennettiin ajoväylää, ja osa siitä otettiin puisto- ja kevyenliikenteen alueeksi. Ajo viereiseen kauppakeskukseen säilyi ennallaan. Tämän lisäksi kaakkoispäädyssä on vain saattoliikennettä. Vanhat ajoväylät tontin kaakkois- ja luoteispuolella johtavat uuteen parkkihalliin. Nämä suorat ajoreitit eivät risteä kulttuurikeskuksen tontin kävelyliikenteen kanssa.

4.3 Maisema-arkkitehtuuri

Ympäristön suunnittelun lähtökohtana oli vahvistaa sen yhteyttä arvokkaaseen kulttuurikeskukseen. Maisema-arkkitehtuuriin aiheita haettiin aina antiikin Kreikasta asti. Tavoitteena oli luoda selkeä, mielenkiintoinen ja näyttävä puistoalue, joka jatkuu luontevasti jokirantaan saakka. Vesiaiheet ja rantaan johtavat portaat muodostavat suurimmat rakenteelliset elementit. Myös istutuksia ja viheralueita on porrastettu. Kerroksellisuus korostaa maisemointia. Viheralueet ja portaat toimivat paitsi näyttävinä elementteinä ja kulkureitteinä, ne myös tarjoavat erilaisia tiloja rentoutumiseen ja kaupunkinäköymien ihailemiseen.

Rakennusten väliin syntyvä sisäpiha muodostaa aktiivisen alueen. Sen kautta pääsee sujuvasti kulttuurikeskuksen eri toimintojen äärelle, ja sitä voi myös käyttää läpikulkureittinä jokirantaan. Rakennuksen massat luovat paikan suojaisalle oleskelulle, josta on näkymä joelle asti.

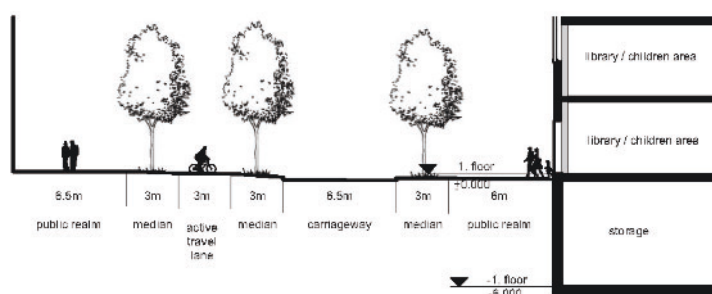
Uusi leikkipuisto sijaitsee Kauba- ja Poe-katujen välisellä puistoalueella. Leikkikenttä on suunniteltu monitasoiseksi. Tasot luovat erilaisia leikkitiloja ja varjoisia paikkoja lapsille. Puistoalue on rajattu ajoväylistä aidalla, joka tekee alueesta turvallisen ja vähentää ympäristön melua.

Tapahtuma-aukio toimii ulkoilmatapahtumien tilana. Samalla se on solmukohta, joka yhdistää kävelyreitit toisiinsa. Tapahtuma-aukiolta maasto lähtee laskemaan kohti rantaa. Maastoa muokkaamalla saadaan nurmikkoalue viettämään tasaisemmin ja luontevammin kohti vesirajaa. Tavoitteena oli suunnitella vaihtoehtoiset reitit joenvartta pitkin kulkevalle kävelylväylälle. Hieman ylempänä kulkeva, viheralueiden ympäröimä reitti, tuntuu miellyttävämmältä. Myös näkymät joelle ovat paremmat hieman ylempää rinteestä.

4.4 Katupoikkileikkaukset

4.4.1 Kūūni-katu

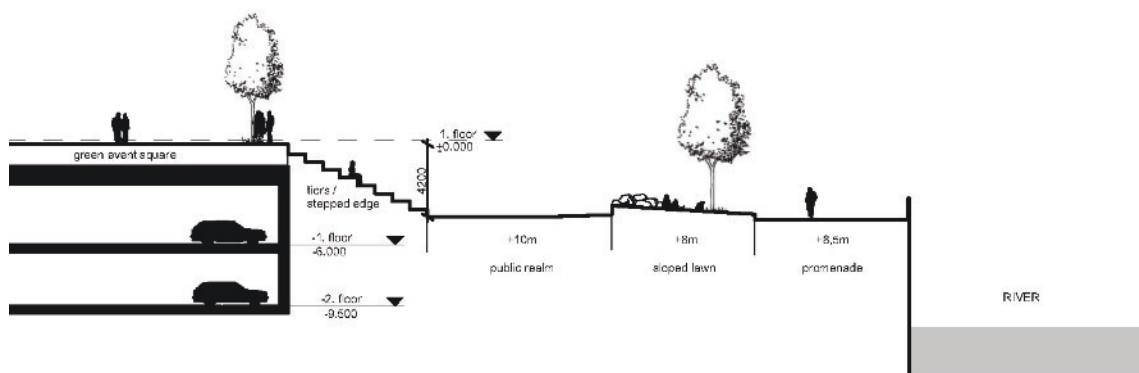
Suunnitelman myötä Kūūni-kävelykatu muuttui kävelykadusta kaksi ajoväylää sisältäväksi kaduksi, jossa yhdistyvät eri liikennemuodot sopusointuisesti sen varrella sijaitsevien rakennusten kanssa. Uusi Kūūni-katu tarjoaa jalankulkijoille viihtyisän sekä vihreän julkisen katutilan, joka on omistettu aktiiviselle liikenteelle (KUVIO 16).

KUVIO 16. Katuleikkaus muuttuneesta Kūūni-kadusta.

4.4.2 Jokiranta Emajoen varrella

Katutilan poikkileikkaus muuttui myös Emajoen rannan osalta merkittävästi. Liikenteen siirtäminen Kääni-kadulle mahdollisti jokirannan kehittämisen viihtyiseksi ja aktiiviseksi ajanviettopaikaksi. Jokirantaan laskeutuvaan maastoon luotiin vihreitä sekä luonnollisen oloisia kaupunkitiloja (KUVIO 17).

KUVIO 17. Kävelykadun leikkaus muuttuneesta Emajoen rannasta.

4.5 Arkkitehtuuri

Tarton uuden kulttuurikeskuksen arkkitehtuurissa on sovellettu puhdasta linjakkuutta, jotta alueelle saataisiin maamerkki. Rakennuskompleksin arkkitehtuuri erottuu ympäristöstään omaperäisen, aaltomaisen katon ja julkisivulasituksen ansiosta, mikä tekee siitä tunnistettavan. Lisäksi rakennusten monikulmaiset muodot erottuvat ympäröivästä rakennuskannasta, mutta säilyttävät silti alueen visuaalisen ilmeen silti yhtenäisenä ja mielenkiintoisena.

Rakennusmassat asettuvat korttelin reunoille ja muodostavat tilavan mutta silti suojaisen sisäpihan. Sisäpiha toimii suunnistuksen strategisena keskipisteenä ja opastaa kävijää.

Maanpäällinen rakennuskompleksi koostuu kolmesta erillisestä rakennuksesta, jotka yhdistyvät toisiinsa maanalaisen kellarikerroksen kautta. Kaksi rakennuksen massaa yhdistyvät myös yläkerroksissa, mikä luo visuaalisesti stimuloivan ympäristön ja tarjoaa virkistävemmän tilan.

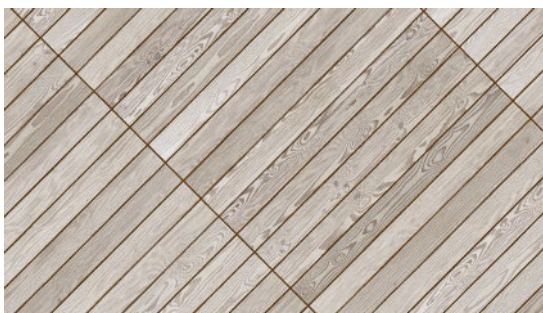
Kulttuurikeskuksen jakaminen kolmeen eri rakennusmassaan mahdollistaa suoran pääsyn kaikkiin toimintoihin sisäpihalta ja rakennusten väleistä käsin. Rakennusten väliin jäävät tilat luovat polkuja kaupungin läpi. Tämä auttaa suunnistamaan alueella sekä ilmentää samalla ihmiskeskeistä suunnittelua, joka ottaa huomioon katsojan näkökulman.

4.6 Rakenneratkaisut

Kulttuurikeskuksen runkomateriaaliksi on valittu hiilineutraali betoni sen kestävyiden ja palo-ominaisuuksien vuoksi. Rakennuksessa on betonirunko; betonipilarit ja -palkit sekä betonilattiat. Katon kantavat rakenteet ovat liimapuuta. Puuta käytetään myös kevyissä väliseinissä ja sisäverhouksissa.

4.7 Julkisivumateriaalit

Julkisivu on suunniteltu toteutettavaksi kestävästä luonnonmateriaaleista: lehtikuusesta ja paikallisesta kalkkikivestä (KUVA 12). Kalkkikivi on luonteeltaan lämmin ja yhdistyy kauniisti puun kanssa. Vaihteleva materiaalinkäyttö elävöittää julkisivua. Kuparikatto viimeistelee rakennuksen ja tuo sille arvokkuutta. Kupari on materiaalina helposti työstettävää ja kestävä. Luonnonkiven käyttö ulkoverhouksissa ja betonin käyttö säältä suojassa olevissa rakenteissa tekee näistä rakennusosista lähes ikuisia.

KUVA 12. Julkisivumateriaaleina lehtikuusi ja paikallinen kalkkikivi (Architextures).

4.8 Tekniset ratkaisut ja energiatehokkuus

Rakennuksen lämmitys tapahtuu suunnitelman mukaan ilmastoystävällisellä, uusiutuvalla maalämmöllä. Lisäksi katolle asennetaan aurinkopaneeleja. Rakennusmassat ovat kompakteja, ja neliöt on sijoitettu tehokkaasti tilaohjelmaa noudattaen. Rakennerratkaisut ovat yksinkertaisia ja toimivia. Ne mahdollistavat rakennuksen pitkän käyttöiän ja pienentävät tällä tavoin ympäristökuormaa. Vähähiilinen betoni pienentää sen valmistuksessa syntyvää hiilijalanjälkeä. Rakennus liitetään kaupungin vesi-, viemäri- ja sadevesiverkostoon. Hulevedet imeytyvät vettäläpäisevien materiaalien kautta tontille sekä kulkeutuvat vesiaiheen kautta jokeen. Rakennus varustetaan koneellisella ilmanvaihdolla, jossa on lämmöntalteenotto. Betonirunkoinen rakennus mahdollistaa kevyemmät tekniset ratkaisut esimerkiksi palosuojauksen osalta.

4.9 Toiminnot

4.10 Tilasuunnittelu

Tilasuunnitelma oli jaettu seitsemään eri toimintoon; sisäänkäyntiin, kaupunginkirjastoon, taidemuseoon, tapahtumakeskukseen, elokuvateatteriin, työskentelytiloihin ja ravintoloihin. Suunnittelussa tuli ottaa huomioon eri toimintojen väliset yhteydet ja vaihtelevat aukioloajat. Henkilökunnan kulkureitit erotettiin yleisötiloista.

Kilpailuehdotuksessa on neljä maanpäällistä kerrosta ja kaksi maanalaista kellarikerrosta. Maantasossa ja siitä ylöspäin toiminnot sijoittuvat kolmeen erilliseen rakennusmassaan. Suurin rakennusmassa sijaitsee tontin lounaissivulla, Kүүni-kadun varrella. Tästä osasta löytyvät sisäänkäyntitilat infopisteineen, kirjaston tilat sekä ravintolat. Sisäänkäyntitilat on sijoitettu keskeisesti maantasokerrokseen, ja ne johtavat rakennuksen läpi. Näin käynti pääaulaan on rakennuksen molemmilta sivuilta: toinen sisäänkäynti Kүүni-kadun puolelta ja toinen sisäpihalta. Sisäänkäyntitiloista on suora yhteys kirjasto- ja museotiloihin. Kirjasto muodostaa pinta-alaltaan suurimman kokonaisuuden, tilaohjelman mukaan 6 715 m², kisaehdotuksen neliömäärä oli 6 874 m². Kirjaston tilat käsittävät lukutilat, lasten- ja nuortenosaston, taidekirjallisuuden, kaunokirjallisuuden, musiikkiosaston ja harvinaisten kirjojen osastot, lainauspisteet, henkilökunnan tiloja ja varastotiloja. Maantasokerroksessa sijaitsevat lainaus- ja informaatiotilat, lukusali ja osa lastenosastosta. Kirjaston tiloja on neljässä maanpäällisessä kerroksessa. Tiloja on pyritty sijoittamaan huomioiden tarvittavat yhteydet eri osastojen välillä. Tiloja on myös jaettu rakenteellisesti eri osiin, jotta äänitasot pysyvät maltillisena. Ravintoloita alueella on kaksi, ja ne sijaitsevat suuren massan ensimmäisessä ja neljännessä kerroksessa. Maantasokerroksessa sijaitsee lounaskahvila, jonka tilat laajenevat sisäpihalle terassin muodossa. Ylimmässä kerroksessa sijaitseva ravintola on auki myös kirjaston ollessa suljettuna. Ravintolalla on joelle päin aukeava kattoterassi. Jo mainittujen toimintojen lisäksi isossa massassa on huolto-tiloja, kuten tavarantoimitus ja jätahuone.

Toisessa massassa on taide-elokuvien esittämiseen suunnattu elokuvateatteri ja Viron yleisradioyhtiön TV-studion tiloja. Tässä osassa on kolme maanpäällistä kerrosta ja kellarissa aputiloja. Elokuvateatterissa on kaksi salia ja katolla ulkoilmateatteri. Maantasokerroksen aulatilasta aukeaa näkymä joelle. Tilaohjelmasta poiketen elokuvateatterin yhteyteen on sijoitettu myös kaksi luentosalia, mikä monipuolistaa tilojen käyttöä ja antaa lisämahdollisuuksia laajentaa tapahtumia.

Kolmannessa rakennusmassassa sijaitsee tapahtumakeskus. Sen tilat on jaettu kahteen maanpäälliseen kerrokseen, minkä lisäksi henkilökunnan tiloja ja aputiloja on sijoitettu kellarikerrokseen. Tapahtumakeskuksessa on kaksi hallia, luentosaleja, yleisöaulat sekä tilat esiintyjille ja henkilökunnalle. Tapahtumakeskuksen huolto tapahtuu kellarikerroksen kautta, josta on yhteys parkkihalliin.

Ensimmäinen maanalainen kellarikerros yhdistää kolme massaa toisiinsa. Sisäpihan alapuolelle muodostuu aulatila, jonka kautta pääsee helposti siirtymään toiminnoista toiseen. Aulaan on yhteys myös suoraan sisäpihalta. Tämä lasitettu sisäänkäynti tuo luonnonvaloa maanalaiseen kerrokseen. Kellarikerroksessa on museon tilat, kaikkien toimintojen aputiloja sekä parkkihalli. Museon tilat sisältävät museokaupan, kolme näyttelyhallia, työskentely- sekä aputiloja. Museo on nelimäärältään tilaohjelman toiseksi suurin, 3 415 m². Aputilat mukaan lukien sen neliömäärä kisaehdotuksessa on 4 800 m². Tässä pinta-alassa on mukana myös suuria varastotiloja, jotka ovat osin yhteisiä muiden toimintojen kanssa. Parkkihalli jatkuu toiseen maanalaiseen kellarikerrokseen. Tämä kerros ei sisällä muita tiloja, ja se on neliömäärältään huomattavasti pienempi kuin ensimmäinen maanalainen kellarikerros.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

5.1 Kilpailun järjestelyt

Kilpailun järjesti Tarton kaupungin hallitus yhdessä Viron arkkitehtiliiton kanssa. Kilpailu oli kansainvälinen, mutta esimerkiksi avajaisseminaari järjestettiin Viron kielellä, ja myös palautetut kilpailudokumentit tuli olla käännettynä vironkielisiksi. Kielellisiä haasteita aiheutti myös kilpailun virallinen verkkosivusto, joka kielivallinnasta huolimatta oli aina osaksi Viron kielellä. Sivusto oli muutenkin melko hajanainen ja osin epäselvä. Esimerkiksi vaadittavien liitteiden listausta ei suoraan löytynyt, ja osa liitteistä oli toisella nimellä kuin millä niihin viitattiin. Verrattuna Suomessa järjestettäviin SAFA:n kilpailuihin, vaatimuksena oli luovuttaa yksityiskohtaista tietoa kilpailuun osallistuvasta yrityksestä jo kilpailun ensimmäisessä vaiheessa. Liitteiksi haluttiin mm. tutkintotodistukset, yhtiön hallituksen jäsenten rikosrekisteriotteet ja tositteet yrityksen verojen maksamisesta. Dokumentit tuli toimittaa myös paperiversiona, A1-plansseille liimattuina. Ulkomaiset osallistujat asetettiin hieman eri asemaan kilpailuehdotusten jättämispäivää ajatellen. Kaikkien kilpailuehdotusten liitteineen piti olla toimitettuna perille samana päivänä huolimatta lähetysmaasta. Positiivista järjestelyissä oli selkeä tilaohjelma ja kattava kilpailuohjelma, josta löytyi hyvin lähtötietoa suunnitteluun.

5.2 Kilpailuohjelman analysointi

Kulttuuritoimintoja yhdistämällä saadaan aikaan aktiivinen keskus, joka yhdistää ihmisiä. Sijainti kaupungin ydinkeskustassa, kauniin Emajoen rannalla luo mahdollisuuden hienolle kokonaisuudelle. Kilpailuohjelmassa käsiteltiin laajasti suunnittelualueen taustoja ja annettiin selkeitä vaatimuksia kilpailuehdotukselle. Rakennuksesta tulee tilaohjelman neliömäärillä melko massiivinen. Halu säilyttää mahdollisimman paljon luontoa ja toisaalta saada rakennuksiin ihmisen mittakaavan mukaista arkkitehtuuria, luovat tietynlaisen ristiriidan. Alueen haasteena ovat myös vilkas liikenne ja siitä aiheutuvan melun hillintä. Arkkitehtuurista haluttiin

näyttävää, mutta toisaalta kustannukset ja toiminnallisuus huomioiden. Vaatimukset luovat mielenkiintoisen yhdistelmän, jossa eri vaihtoehtoja tulee punnita monesta eri näkökulmasta.

Kilpailuun pystyi osallistumaan ainoastaan yritys. Tämä on ymmärrettävää suuren kokonaisuuden ja annetun aikataulun vuoksi. Teimme työn kahden hengen ryhmässä. Isompi suunnitteluryhmä olisi tuonut lisää aikaa suunnittelulle. Suunnitelman laatiminen vaati paljon eri alojen osaamista ja uusien asioiden opettelemista. Ammattitaito ja ongelmanratkaisukyky kehittyivät projektin edetessä.

5.3 Kilpailutyön arviointi ja johtopäätökset

Kilpailutyömme Agora on mielestämme onnistunut ja eheä kokonaisuus lähtötilanteeseen ja olosuhteisiin nähden. Loimme lyhyessä ajassa kahden suunnittelijan voimin ehdotuksen, joka ei välttämättä täyttänyt kaikkia kilpailujärjestäjien asettamia vaatimuksia, mutta toteutti paikallisten asukkaiden toiveita.

Suunnittelimme Tarton keskustaan sieltä tällä hetkellä puuttuvan toiminnallisen keskipisteen kulttuurille ja tapahtumille. Toimintojen keskittyminen ja uusi ulkopahtumien aukio tulevat lisäämään työpaikkoja ja kasvattamaan keskusta alueen vetovoimaisuutta tulevaisuudessa. Huolimatta toimintojen massiivisesta tilaohjelmasta pystyimme tuomaan suunnittelualueelle ihmisen mittakaavan mukaista arkkitehtuuria. Loimme paikan ihmisille yhdistämällä jokirannan kaupunkiin, ja samalla alueesta tuli helposti saavutettava ja viihtyisä. Ratkaisimme tärkeimmät liikenteelliset ongelmat puoltaen jalankulkijan näkökulmaa. Keskittämällä paikoituksen maan alle saimme lisättyä viherpinta-alaa ja kaupunkitilan viihtyisyyttä.

Suunnitteluratkaisumme jälkeen kilpailualue on helpommin suunnistettavissa, ja sen aistiympäristö on rauhoittunut. Liikenteen rajoittaminen ja uudelleen ohjaaminen edistää alueen meluntorjuntaa ja parantaa siten puistoalueen viihtyisyyttä. Lopullinen suunnitelma tulee tulevaisuudessa kasvattamaan kilpailualueen ympäristön merkitystä sekä sosiaalisesta että yhteisöllisestä näkökulmasta. Uusi kulttuurikeskus ja sen ympäristö tulee tarjoamaan aktiviteetteja ja palveluita kaiken ikäisille ja ennen kaikkea lisäämään kulttuurinkulutusta.

Kuten aiemmin mainittiin, jouduimme poikkeamaan suunnitteluprosessin aikana kilpailuohjelman asettamista vaatimuksista toteuttaaksemme paikallisten asukkaiden toiveita. Lisäksi kokemuksemme suunnittelualueesta vieraillessamme siellä vaikutti vahvasti päätöksiimme. Suurimmat poikkeamat, jotka ovat ristiriidassa kilpailuohjelman vaatimusten kanssa, ovat liikenteen siirto, rakennusmasan jakaminen osiin sekä joustaminen alueen puiden säilyttämisen ohjeistuksesta. Kilpailuohjelmasta poikkeamalla halusimme erottua muista kilpailijoista, mutta samalla myös osoittaa, miten mahdottomasta suunnittelutehtävästä saada toteutuskelpoinen. Yleisesti tunnustettu totuushan on, että ratkaisu ongelmaan voi tuntua mahdottomalta löytää, kunnes joku näyttää miten.

Kilpailun myötä järjestetyn työpajan palautteen ja ideoiden keruun avulla toivomme, että uusi suunnitelma vastaa paremmin Tarton asukkaiden tulevaisuuden tarpeita. Kiitos kaikille, jotka ovat osallistuneet työhömmme ja tukeneet meitä suunnitteluprosessin aikana. Olemme iloisia voidessamme jakaa kanssanne ehdotuksemme Tarton keskustan tulevasta kulttuurikeskuksesta.

LÄHTEET

Lynch, Kevin (1960) *The Image of the City*. Cambridge, Massachusetts, USA & London, England, Massachusetts Institute of Technology: The M.I.T. Press.

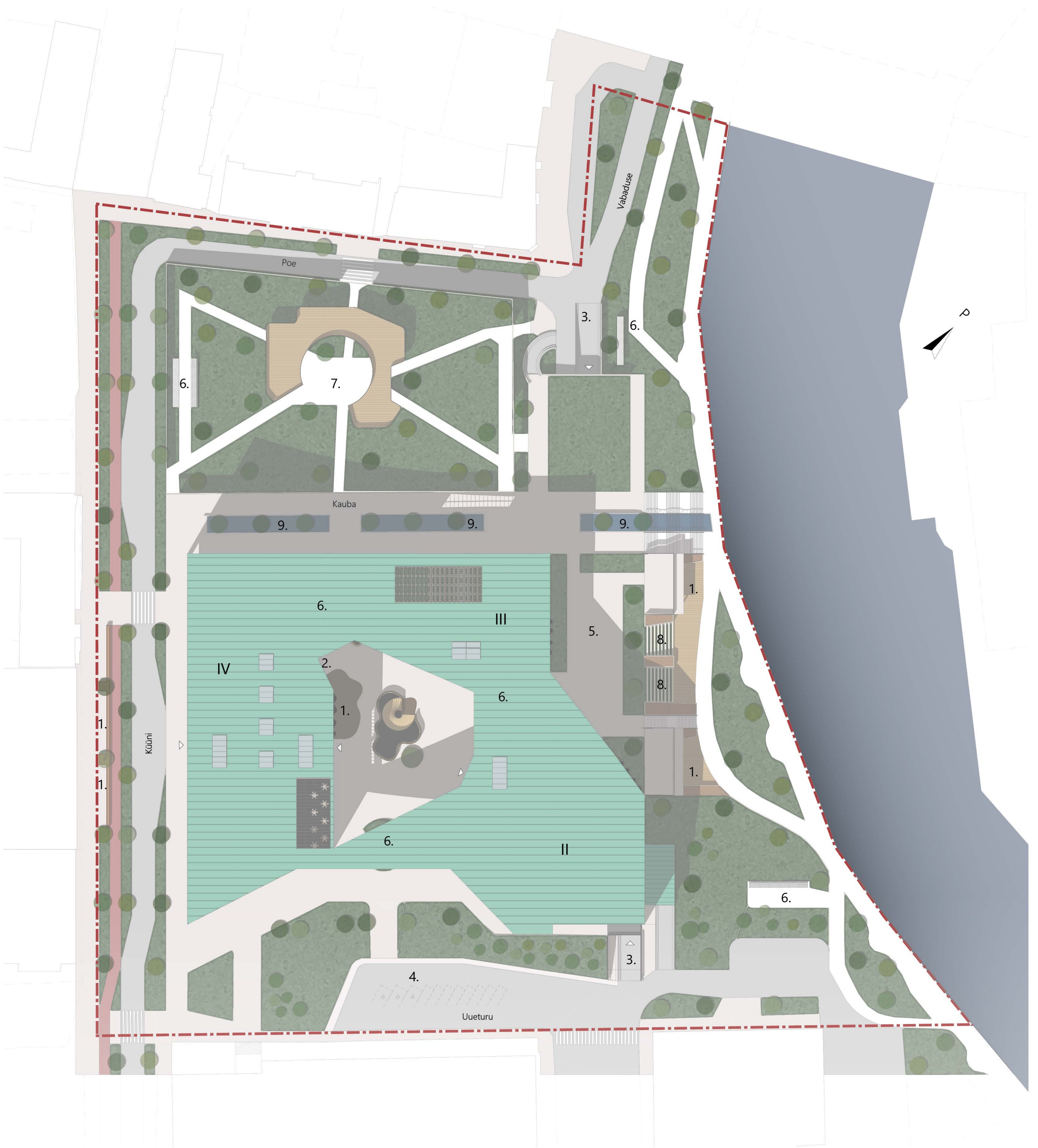
Mumford, Lewis (1961) *The City in History*. United States of America: Harcourt, Inc.

Rönkkö, Emilia (2015). Kulttuuriympäristöä koskevan tiedon integroiva malli ja sen soveltaminen maankäytön suunnittelussa. *TAHTI* 04/2015. Viitattu 2.6.2023. <https://tahiti.journal.fi/article/view/85591/44541?acceptCookies=1>.

Tartu Downtown Cultural Centre Competition task. Kilpailuohjelma. Järjestäjänä Tarton kaupungin hallitus yhdessä Viron arkkitehtiliiton kanssa. Verkkosivu. Aineisto julkaistu 2.1.2023. <https://www.tartu.ee/en/downtown-cultural-centre-architectural-design-competition>

LIITTEET

Liite 1. Kilpailuehdotus

SITE PLAN 1:500

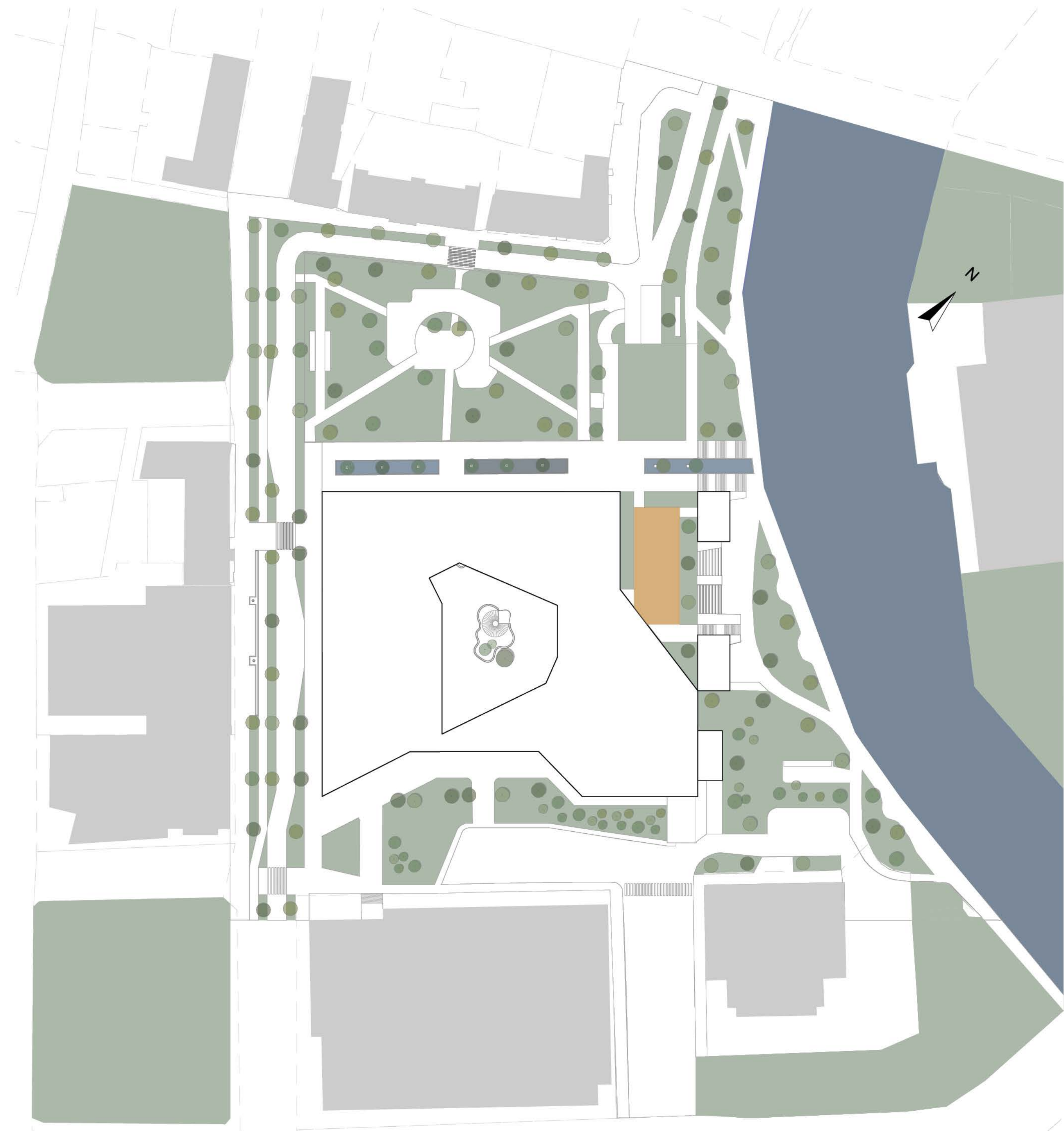
- 1. Cafés, restaurants
- 2. Access to offices
- 3. Driveway to underground parking

- 4. Kiss and ride
- 5. Green event square
- 6. Bicycle parking (above ground)

- 7. Playground
- 8. Landscaping tier
- 9. Fountain

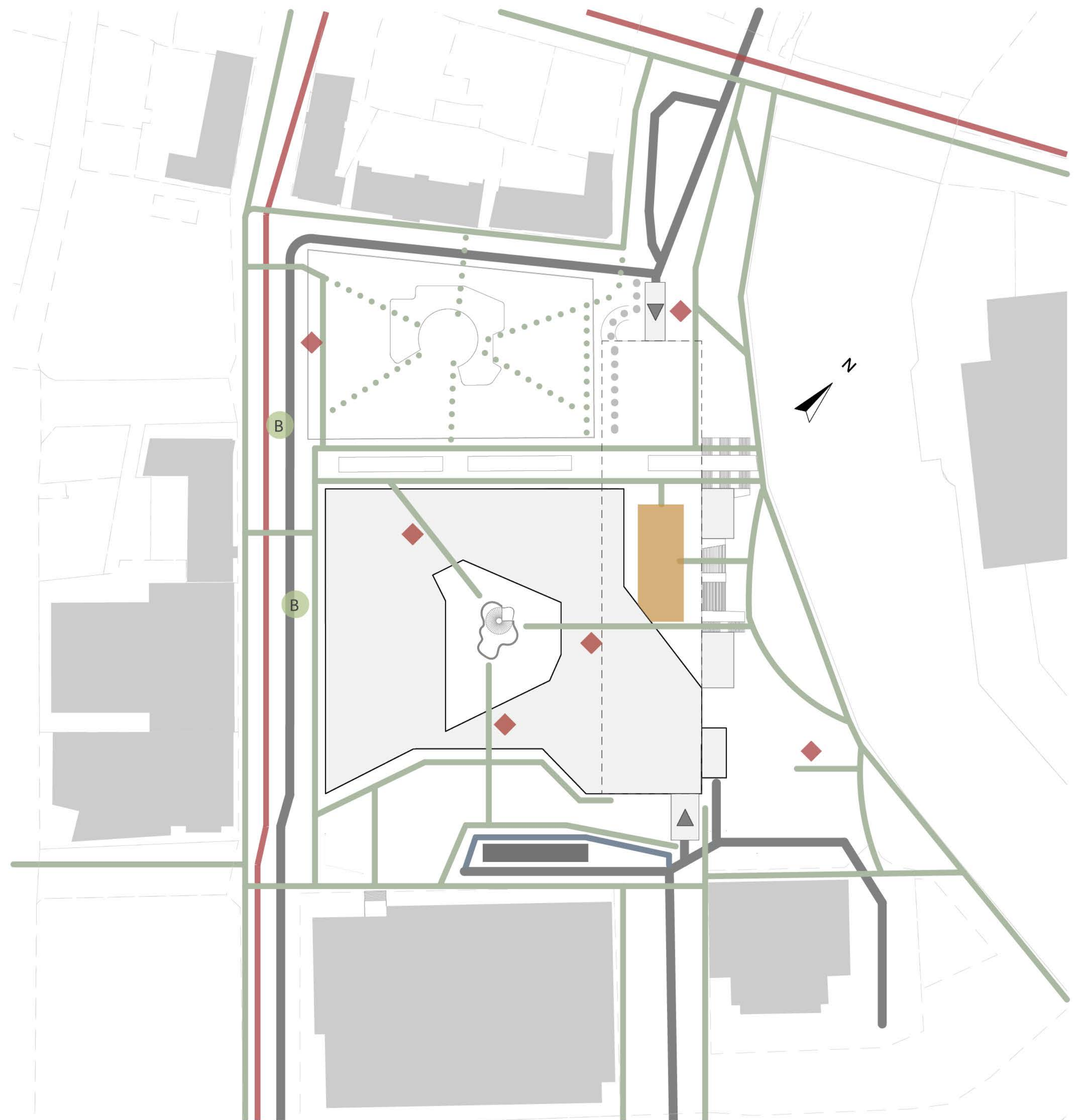
GREEN DIAGRAM 1: 1000

- green area / planting area
- water element
- event square

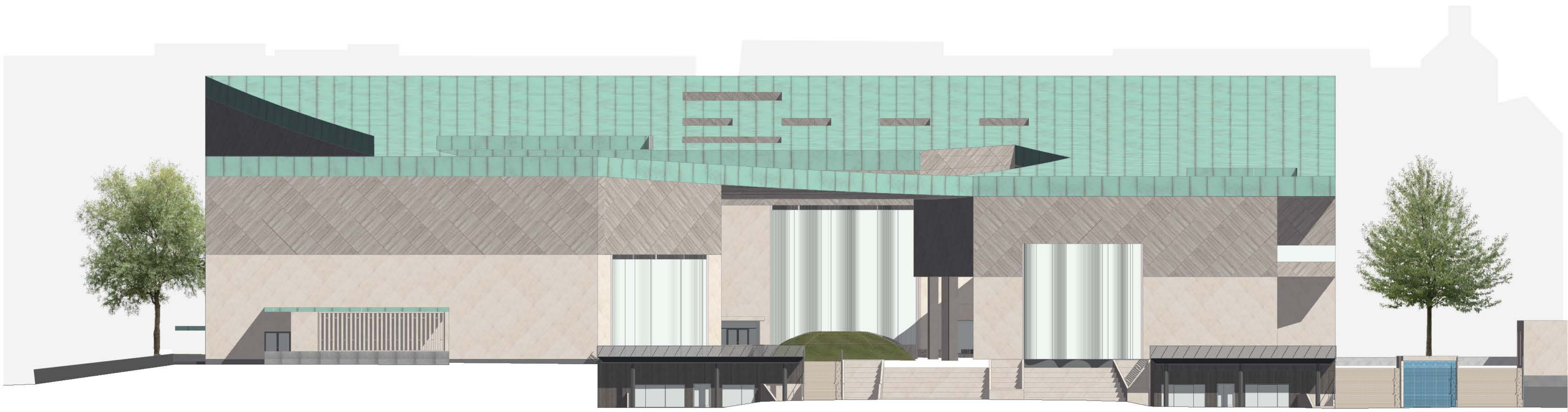

TRAFFIC DIAGRAM 1: 1000

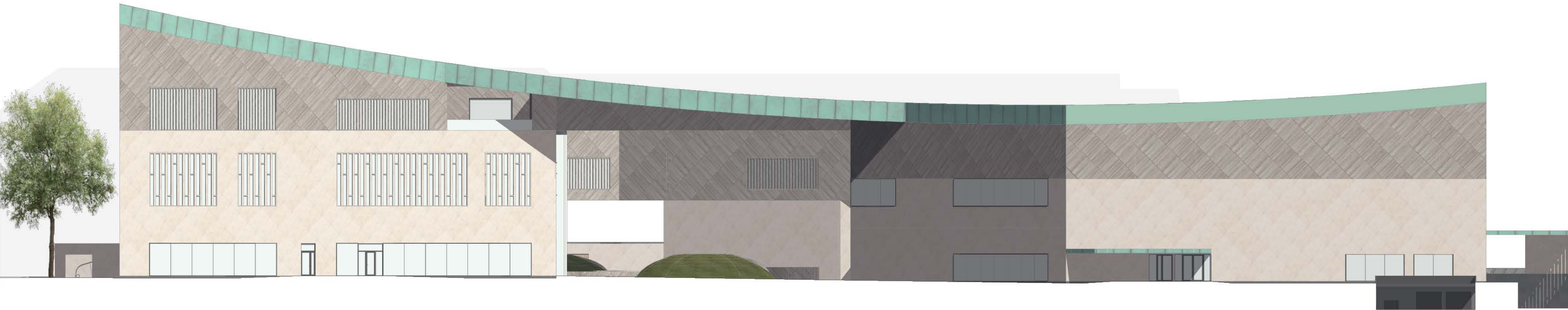
- pedestrian and cycling
- cycling
- event square
- motorway
- parking
- drive to the deck yard
- escort traffic
- bicycle parking
- entrance to the parking garage
- bus stop
- underground parking garage

FACADE NORTHEAST 1:250

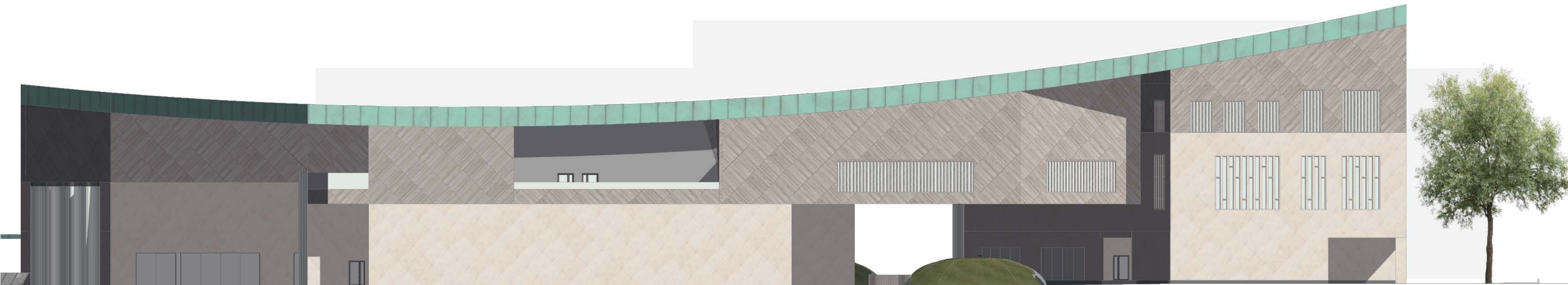

- EXTERIOR FINISHES:
1. Heat-treated arch
 2. Limestone honed, Reval Stone
 3. Copper

FACADE SOUTHEAST 1:250

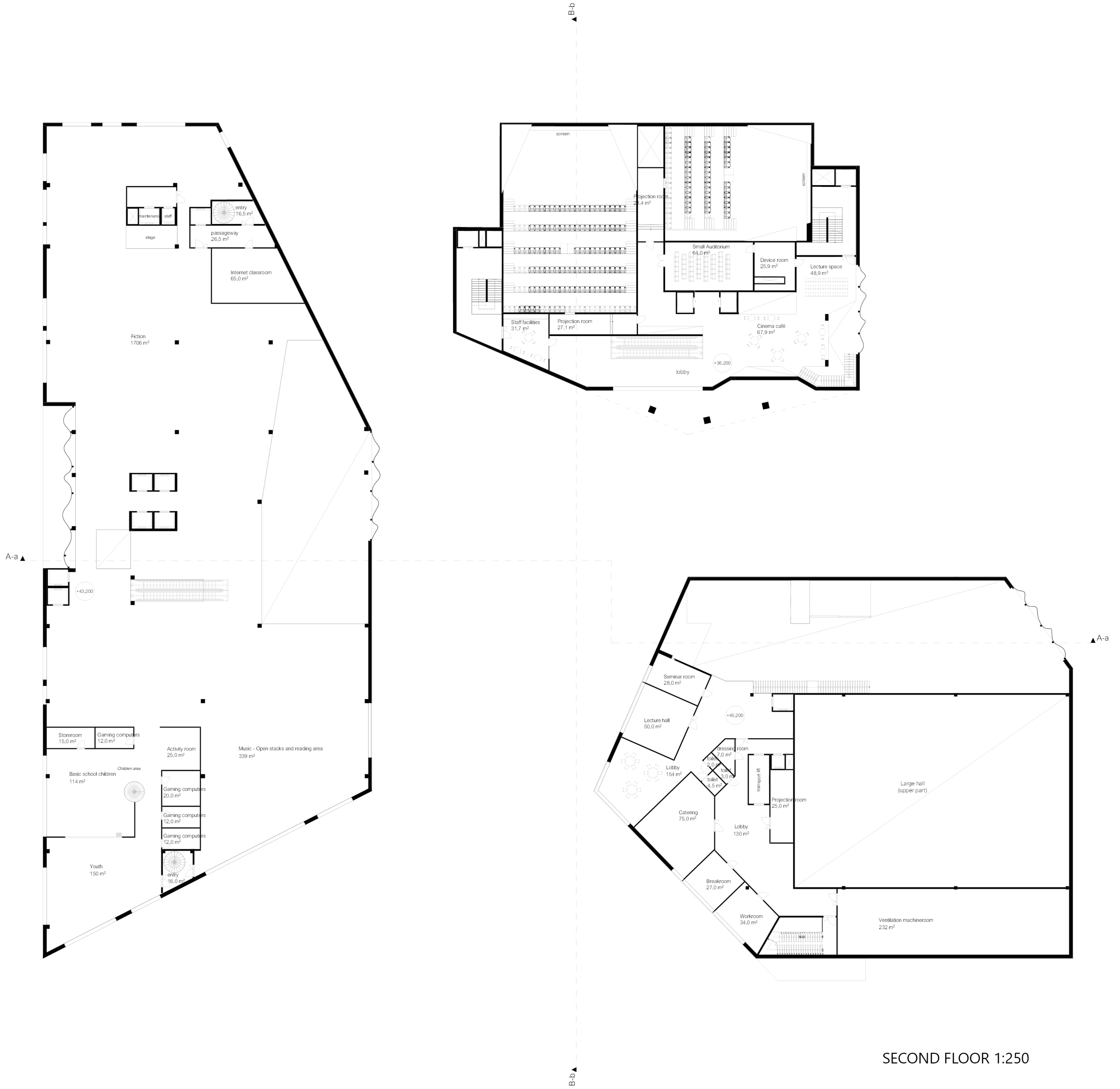

FACADE SOUTHWEST 1:250

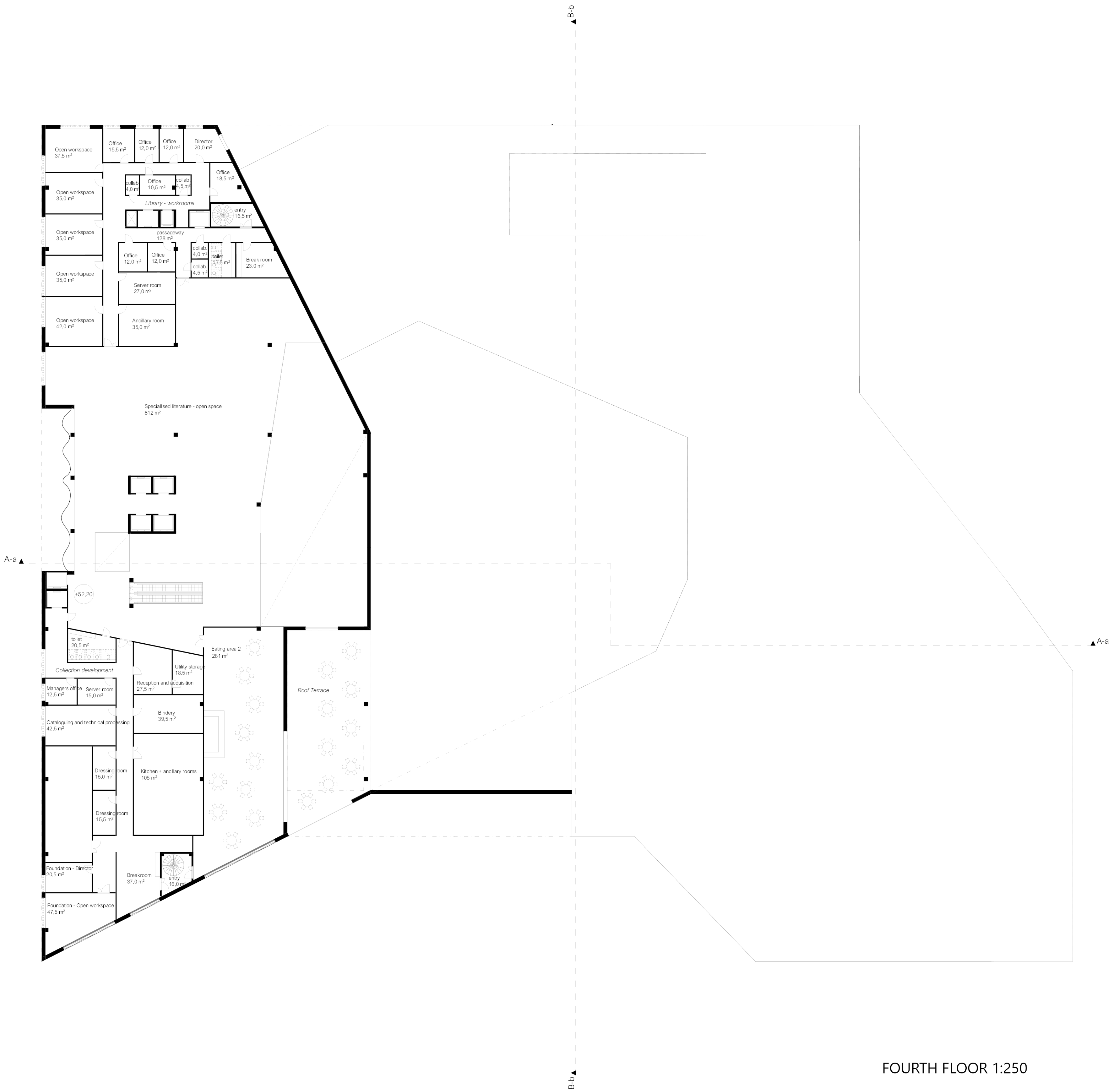

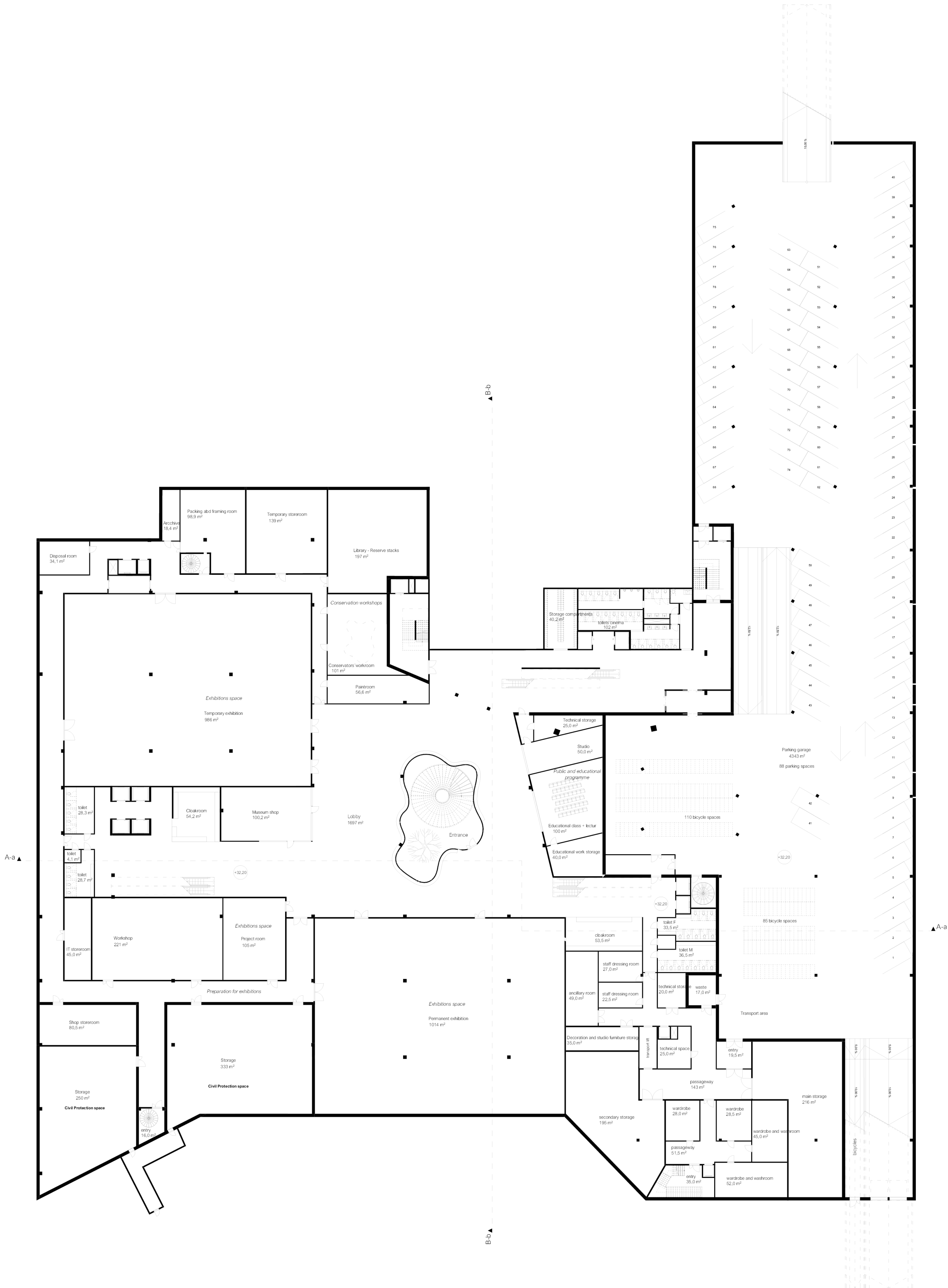
FACADE NORTHWEST 1:250

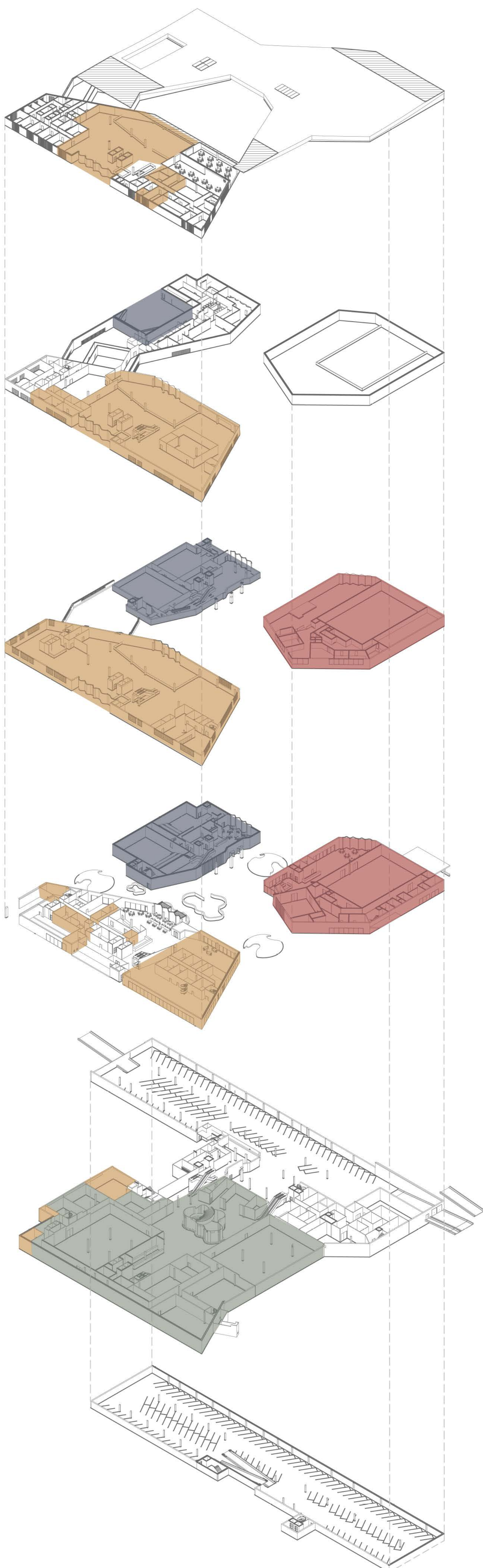

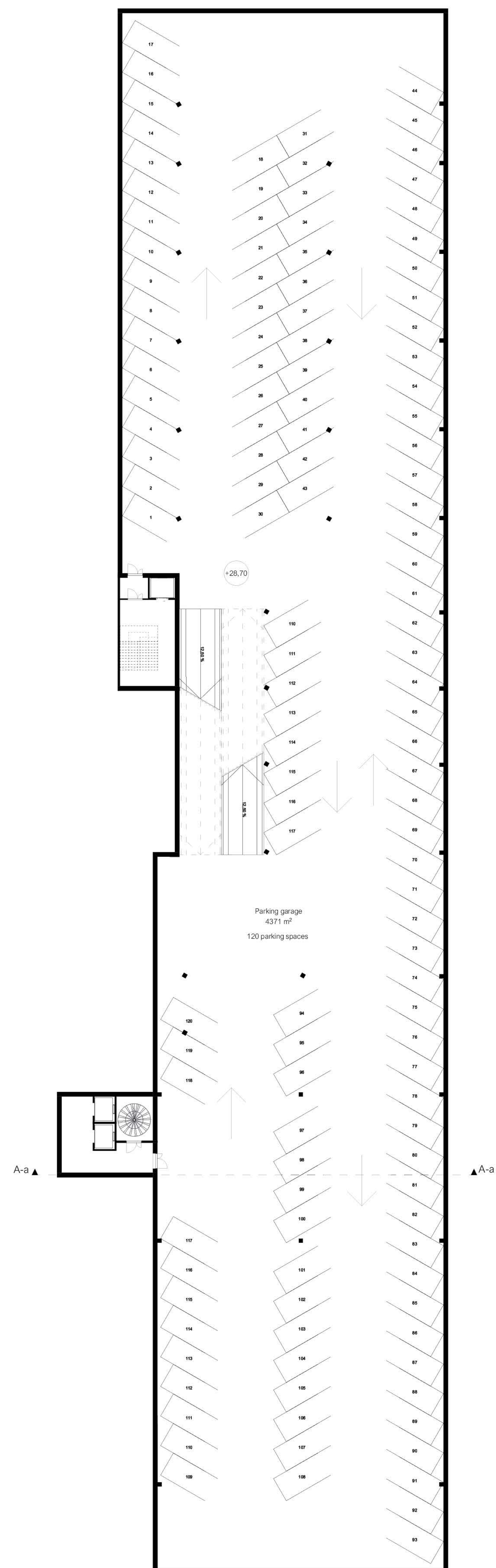

BASEMENT 1:250

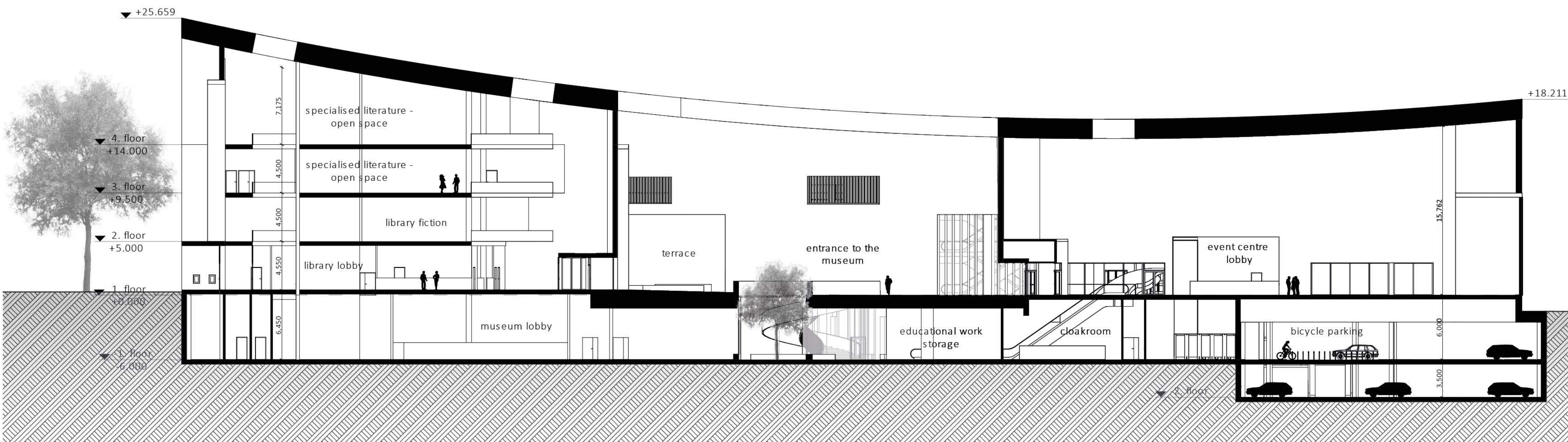
FUNCTIONS DIAGRAM 1:1000

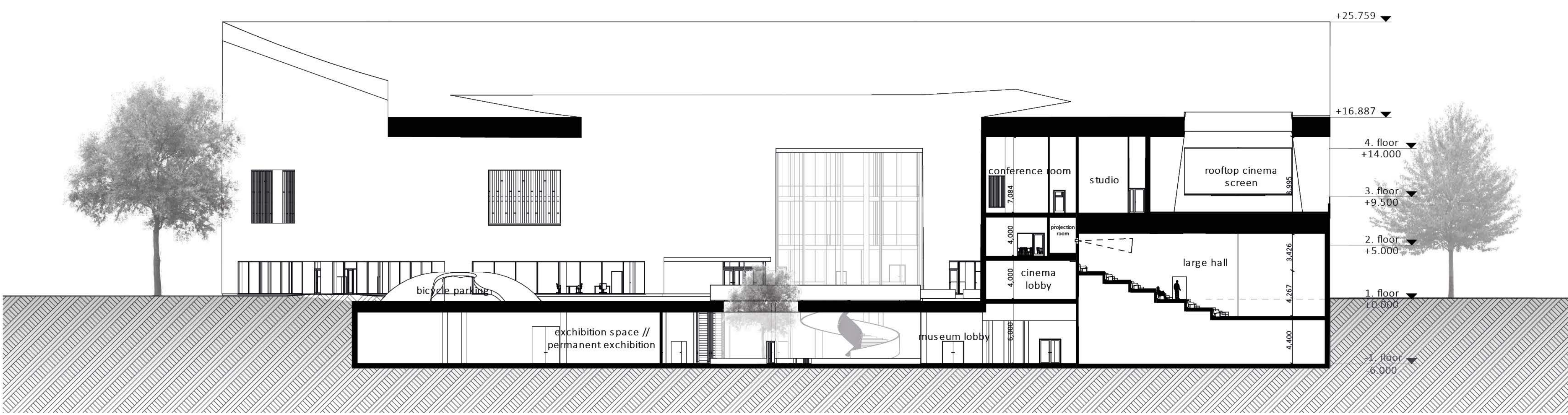
- Library
- Museum
- Eventcentre
- Cinema

SECOND BASEMENT 1:250

SECTION A - a 1:250

SECTION B - b 1:250

Küüni Street